

Bouwen aan een mooier Arnhem

Laat iedereen vrij,
maar niemand vallen

Verkiezingsprogramma D66 Arnhem 2022 – 2026

The logo for the D66 political party, consisting of the letters 'D66' in white, bold, sans-serif font, centered within a solid green square.

D66

Samenvatting

Duurzaam en toekomstbestendig Arnhem

D66 wil Arnhem klaarmaken voor de toekomst. De Arnhemse bevolking groeit en daarvoor zijn meer woningen nodig. Dat moeten ook de juiste woningen zijn: voor de juiste groepen betaalbaar en aantrekkelijk. Daarom vindt D66 dat er veel meer moet worden gebouwd. Daarbij kiezen we soms voor hoger bouwen en houden we zoveel mogelijk groen in de stad. Ook kijken we naar nieuwe woonvormen, zoals deelhoningen en senior-starterwoningen. En we willen meer en betere kamers voor studenten.

Bestaande wijken moeten aantrekkelijk en sterk blijven. Soms wonen er in een wijk veel kwetsbare Arnhemmers bij elkaar. Door verschillende groepen in een wijk aan te trekken, vergroten we de leefbaarheid. Ook kiezen we voor meer groen. Arnhem wordt een echte fietsstad en het openbaar vervoer moet voor iedereen binnen tien minuten te bereiken zijn.

Daarnaast moet ook Arnhem verduurzamen. Door leningen te verstrekken, kunnen Arnhemmers hun woningen verduurzamen, bijvoorbeeld met betere isolatie. D66 wil dat niemand in 2026 nog energielabel G heeft. Geschikte daken moeten zoveel mogelijk worden gebruikt voor zonnepanelen. En er moet ook ruimte komen voor zonnenvelden. Om gasloos te kunnen verwarmen, moet het stadswarmtenet worden uitgebreid en moeten nieuwe technieken worden onderzocht.

Naast verduurzaming moet meer worden hergebruikt: afval moet zo veel mogelijk weer als grondstof gebruikt worden. D66 vindt dat de gemeente bij het inkopen eisen moet stellen aan herbruikbaarheid. Ook moet afval scheiden voor Arnhemmers makkelijker worden. Inwoners die hun afval goed scheiden, moeten daarvoor worden beloond.

Arnhem met kansen voor iedereen

Elke Arnhemmer moet de kans krijgen om mee te doen. Dat begint op school. Ieder kind heeft andere talenten en andere uitdagingen. Daarom wil D66 dat er voor elk kind passend onderwijs beschikbaar is. Scholen moeten een veilige omgeving bieden voor iedereen, ongeacht gender of seksuele geaardheid. Daarom zetten we in op *Gender and Sexuality Alliances* (GSAs), netwerken van scholieren voor diversiteit, op alle scholen in Arnhem. Als een kind problemen heeft, dan willen we dat jeugdzorg en jeugdhulp snel een goede oplossing bieden. Ook verdient ieder kind het om in aanraking te komen met techniek, sport, kunst en cultuur.

Om mee te kunnen doen is voldoende inkomen noodzakelijk. Arnhemmers die in armoede leven helpen we uit de armoede, in plaats van te overleven in armoede. Meedoen wordt ook bepaald door je kansen op de arbeidsmarkt. D66 streeft ernaar zoveel mogelijk inwoners aan het werk te krijgen en te houden. Arnhemmers die voor uitdagingen staan, krijgen voldoende begeleiding en de kans op omscholing.

Als het gaat om lichamelijke of geestelijke problemen is voorkomen beter dan genezen. Door ons in te spannen voor een gezonde, groene en toegankelijke leefomgeving, nodigen we Arnhemmers uit om meer te bewegen en een gezonde leefstijl. Ook willen we dat verschillende organisaties, zoals de kinderopvang, scholen, huisartsen en de politie, goed met elkaar samenwerken.

Het is belangrijk dat we naar elkaar blijven omkijken, helemaal als iemand zorg nodig heeft. We helpen mantelzorgers, vrijwilligers en kwetsbare Arnhemmers aan de juiste hulp, dicht bij huis. Om te bepalen wat de juiste hulp is, geven we inwoners meer de mogelijkheid om zelf te kunnen meepraten. Voor Arnhemmers die moeite hebben met taal, maken we het Nederlands toegankelijk. Zo kan echt iedereen meedoen. We sluiten met de stad een kansenakkoord op het verbeteren van de kansen voor iedereen in het onderwijs, op het werk en in de samenleving.

Creatief, innovatief en ondernemend Arnhem

Arnhem is dé culturele hoofdstad van het oosten en dat moet zo blijven. Dit doen we door bijvoorbeeld investeringen in de amateurkunst en in de culturele toporganisaties. Ook willen we zorgen voor voldoende ruimte voor kunstenaars, muzikanten en vormgevers in onze stad. De cultuursector moet een breder publiek bereiken en zichtbaarder worden in Arnhem-Zuid. Door scholen te helpen met kunst- en muzieklessen en het bezoeken van cultuurinstellingen, brengen we de jeugd met kunst en cultuur in aanraking. Ook kijken we naar gratis toegang bij cultuurinstellingen voor schoolgaande kinderen.

D66 wil van Arnhem de meest mkb-vriendelijke stad van Gelderland maken. Door te werken met regelluwe zones geven we ondernemers meer de ruimte. Ook krijgen beginnende ondernemers voordelen, zoals leningen en een ontheffing van de OZB-belasting, de belasting op bijvoorbeeld bedrijfspanden. Om creativiteit en innovatie te stimuleren, zetten we in op een goede samenwerking tussen ondernemers, bedrijven, startups en het onderwijs. We zorgen voor plekken waar inwoners kennis kunnen uitwisselen en bestaande plekken breiden we uit. We versterken de samenwerking met naburige regio's.

Arnhem moet hard op weg naar een circulaire economie: een economie waarin afval restproducten lokaal of regionaal weer nuttig worden gebruikt. D66 vindt dat de gemeente daarbij het goede voorbeeld moet geven. Dit doen we door in 2030 de helft minder grondstoffen te gebruiken dan in 2020. In 2050 zullen alle resten en afval van de gemeente worden hergebruikt. We zetten in op de deeleconomie en op stadslandbouw. Zo gebruiken we minder spullen en halen we voedsel dichterbij huis. Ook stimuleren we het bedrijfsleven om circulair te produceren.

De binnenstad maken we levendiger, voor Arnhemmers en voor toeristen. Door wonen en winkels te mengen, voorkomen we leegstand. Door meer groen aan te leggen, kunnen bezoekers op meer plekken ontspannen en zorgen we dat hitte of extreme regen minder problemen veroorzaken. Ook pakken we discriminatie aan en sluiten we een overeenkomst met de horeca over veilig uitgaan. Daarnaast willen we een goede verbinding tussen de binnenstad en andere plekken waar veel toeristen heen gaan, bijvoorbeeld een bijzondere trolley naar Burgers' Zoo en Meinerswijk. We geven meer aandacht aan monumenten en het oorlogsverleden van Arnhem.

Arnhem van ons allemaal

Arnhem is een diverse stad en dat koesteren we. D66 accepteert geen enkele vorm van discriminatie, op welke grond dan ook. Discriminatie gaan we keihard tegen, en we zorgen dat meer mensen de weg naar meldpunten voor discriminatie weten te vinden. Met de politie en andere organisaties maken we afspraken over het behandelen van meldingen, zodat Arnhemmers zich serieus genomen voelen. We accepteren niet dat de politiek of de gemeente inwoners ongelijk behandelt.

De stem van Arnhemmers is belangrijk voor een goed bestuur. Daarom moet er meer ruimte komen voor ideeën vanuit de inwoners. Ook moeten jongeren beter worden betrokken bij de besluitvorming. De gemeente moet goed luisteren naar haar inwoners. Ze zal in begrijpelijke taal moeten communiceren en goed bereikbaar moeten zijn voor vragen. Daarbij horen publieke gebouwen die voor iedereen toegankelijk zijn.

Diensten van de gemeente zijn steeds vaker online. Dit is belangrijk, maar voor wie dat wil, moet het gemeenteloket openblijven. De gemeente moet voor iedereen toegankelijk blijven. De website en de video's van raadsvergaderingen moeten ook toegankelijk zijn voor Arnhemmers die doof of blind zijn. Ook Arnhemmers die moeite hebben met taal, moeten van de website gebruik kunnen maken. En de gemeente moet de gegevens van haar inwoners goed beschermen.

Voorwoord Mattijs Loor

‘Een beter milieu begint bij jezelf’ was begin jaren ‘90 de slogan die ons bewust moest maken van ons energieverbruik en de gevolgen daarvan voor de wereld. Een slogan waar een hoop op af te dingen is, want misschien begint een beter milieu wel bij politieke keuzes. Maar ik was zeven en ik vond ‘het milieu’ heel belangrijk. Wat ‘het milieu’ precies was, wist ik natuurlijk niet. Maar de spotjes op radio en tv droegen bij aan het besef dat je ook zélf de wereld een beetje mooier kan maken. En dat leidde vervolgens tot eindeloos drammen bij opa's en oma's om via de *crowdfund*-actie van het Wereldnatuurfonds (dat heette toen vast nog geen *crowdfunding*) stukjes van de Millingerwaard aan te kopen, één van de eerste natuurontwikkelingsgebieden van Nederland. Echte natuur, dat hadden we thuis in de polder niet!

Inmiddels is natuurontwikkeling heel normaal geworden, snap ik dat ook polderlandschappen heel waardevol kunnen zijn en woon ik niet meer in een dorp in het westen van het land maar in de mooie stad Arnhem. Een fantastische stad waarover ik bezoekers vaak lovend hoor spreken, en terecht. Maar waar zij vooral de schoonheid zien, zie ik ook de grote uitdagingen waar Arnhem mee kampt.

Want hoewel we het dertig jaar geleden al zagen aankomen, deden we jarenlang te weinig en hebben we nu te maken met een enorme klimaatcrisis, met ongelijke kansen en een gebrek aan woonruimte. Een progressieve politiek is nodig om die problemen aan te pakken. Die politiek moet tegelijkertijd vernieuwend én verbindend zijn. Want alleen als iedereen meedoet en we niemand uitsluiten, krijgen we de verandering die nodig is voor elkaar. We moeten mensen meenemen en er begrip voor hebben dat de onzekerheid door een snel veranderende wereld voor sommigen groot is. En tegelijkertijd is er geen excuus voor stilstand.

Er zijn heldere keuzes nodig om de problemen waar we voor staan aan te pakken. De keuzes van D66 leest u in dit programma. Ik wil de programmacommissie, Yvonne, Karlijn, Wimer, Kelly en Maarten, alle indieners van aanvullingen en wijzigingen en iedereen die daarbuiten heeft meegedacht en meegewerkt van harte danken voor dit complete en heldere verhaal. Dit programma is een leidraad voor de komende vier jaar. Er ligt een mooie en uitdagende opdracht voor de nieuwe fractie om hiermee aan de slag te gaan.

De coronacrisis drukt zwaar op Arnhem. Maar deze tijd heeft ook ons aanpassingsvermogen laten zien. We voelden de kracht van elkaar helpen en zagen tijdens de crisis de mogelijkheden van een lokale overheid die snel zaken voor elkaar te krijgt. En Arnhem heeft alles in zich om ook de klimaatcrisis, de kansencrisis en de wooncrisis aan te kunnen.

We hebben de creativiteit en technologische innovatie om de oplossingen voor de klimaatcrisis hier te verzinnen en te maken. We hebben de politieke wil en de sterke maatschappelijke netwerken in de wijken om de kansengelijkheid daadwerkelijk te vergroten. We hebben een prachtige groene stad en daarmee alle reden om compact te bouwen en hier de aantrekkelijke en groene stedelijke woonbuurten van de toekomst te realiseren.

Onze stad zal de komende jaren veranderen. Maar als we uitgaan van al het goede wat er al is, zal zij alleen maar méér Arnhem zijn, zullen bezoekers deze stad nog mooier vinden en zullen we de grote problemen die er zijn, oplossen.

Mijn ambitie is, net als toen ik zeven was, om de wereld, en dus deze stad, een klein beetje mooier te maken. En dat doen we samen, want er staat een fantastisch D66-team klaar om in de gemeenteraad aan de slag te gaan met onze oplossingen voor de uitdagingen van de stad. Dat gaan we doen met lef, met toewijding en samen met iedereen in de stad en in de gemeenteraad die ook met deze grote uitdagingen aan de slag wil. We kiezen voor inhoudelijke en constructieve politiek, altijd in het belang van Arnhem. Het draait immers in de politiek om de ideeën (die vinden we in ruime mate in dit programma) én om de resultaten.

Dus doe mee, stem D66 en bouw samen met ons aan een nog mooier Arnhem!

Mattijs Loor
Lijsttrekker D66 Arnhem

Inhoudsopgave

Samenvatting	02
Voorwoord Mattijs Loor	04
Inhoudsopgave	05
Inleiding	06
Duurzaam en toekomstbestendig Arnhem	07
Ruimte om te wonen	08
Aantrekkelijke wijken	09
Een bereikbare stad	11
Energie	12
Minder afval en meer hergebruik	14
Arnhem met kansen voor iedereen	15
Samenwerken en samen oplossen	16
Onderwijs dat verschillen verkleint	16
Goed zorgen voor onze kinderen	18
Arnhem gezonder en fitter	18
Voor elkaar blijven zorgen	19
Taal als de basis voor meedoen	21
Een arbeidsmarkt voor iedereen	21
Een veilige stad	23
Creatief, innovatief en ondernemend Arnhem	25
Een vooruitstrevende economie	26
Een aantrekkelijke binnenstad	27
Arnhem als stad om te bezoeken	28
Een culturele stad	29
Arnhem van ons allemaal	31
Een inclusief Arnhem	32
Verantwoord bestuur	34
Richtingwijzers D66	36
Colofon	37

Inleiding

Arnhem is een topstad, met volop groen en de beste cultuurinstellingen die duizenden bezoekers trekken. Daar zijn we trots op. De komende jaren zal Arnhem flink groeien. Dat brengt uitdagingen met zich mee, want we willen iedereen een plek geven. Samen met de Arnhemmers gaan we die uitdaging aan. Het vraagt om scherpe keuzes. Om te bouwen, de ruimte te benutten en tegelijkertijd het groen te beschermen.

Arnhem wordt een echte fietsstad, waar de auto pakken steeds minder de norm is. En een stad met volop banen en kansen om je te ontwikkelen. We geven onze creatieve makers en slimme technici alle ruimte om te groeien. En we investeren in nieuwbouw, de aanleg van groen, in nieuwe fietspaden en snelle OV-verbindingen. Op die manier zorgen we ervoor dat Arnhem zijn karakter, zijn groen en zijn levendigheid behoudt.

Arnhem is een prettige stad om te wonen, maar we zien ook dat er nog veel te verbeteren is. In welke wijk je wieg staat, maakt te veel uit voor je kansen in het leven. Daarom willen we fors investeren in de wijken waar het minder goed gaat. We zetten in op gelijke kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. We willen dat iedereen in Arnhem gezond oud kan worden. En we willen dat iedereen, ongeacht achtergrond of identiteit, zich in Arnhem thuis en veilig voelt.

De komende vier jaar zet D66 zich hiervoor in:

- **Duurzaam en toekomstbestendig Arnhem** met meer woningen, groene wijken en een uitstekende bereikbaarheid.
- **Arnhem met kansen voor iedereen:** we versterken het onderwijs, bieden goede zorg en pakken kansenongelijkheid aan.
- **Creatief, innovatief en ondernemend Arnhem**, de culturele hoofdstad van het oosten, met volop nieuwe technologie en ruimte voor ondernemerschap.
- **Arnhem van ons allemaal:** een open en transparant stadsbestuur, het tegengaan van discriminatie en gezonde gemeentefinanciën.

Deze ambities vragen om een stip op de horizon en om concrete acties. In dit verkiezingsprogramma leest u wat onze stip op de horizon is, maar juist ook hoe we dat samen met u willen bereiken. Want samen bouwen we aan meer woningen, gelijke kansen en een duurzame toekomst. Samen bouwen we aan een mooier Arnhem.

Het bestuur van D66 Arnhem

Duurzaam en toekomstbestendig Arnhem

Ruimte om te wonen

Een historische binnenstad, mooie parken, een veelzijdig cultuuraanbod en goede verbindingen met de Randstad maken Arnhem een aantrekkelijke stad. Studenten en starters, jonge gezinnen, doorstromers op de woningmarkt en senioren willen dan ook graag in Arnhem komen of blijven wonen. Maar op de huidige woningmarkt krijgt niet iedereen die kans. Volgens D66 verdient iedereen in Arnhem een plek om te wonen. Met een groeiende behoefte aan betaalbare woningen vraagt dat om het maken van ingrijpende keuzes. Nu en in de toekomst.

Een groene stad met meer woningen

Arnhem is een groene stad. Dat vinden we waardevol en willen we zoveel mogelijk behouden. Maar in Arnhem is ook steeds meer vraag naar betaalbare woningen. D66 vindt dat er in de stad ruimte moet zijn voor nieuwbouw. Daarom kiezen we voor hoogbouw en inbreiding.

- **Doorbouwen.** D66 zet de grote bouwprojecten en stadsvernieuwingen, zoals in Schuytgraaf, het Nieuwe Kadekwartier, het Cobercokwartier en Kronenburg op volle kracht door. We stoppen er meer ambitie, meer groen en meer woningen in. En we bieden ook volop ruimte aan kleinere aantallen nieuwe woningen, in projecten zoals de creatieve wijk Coehoorn en Stadsblokken-Meinerswijk. We stimuleren daarnaast innovatieve bouwtechnieken en bouwmethoden om bouwkosten te beperken en het bouwtempo te versnellen.
- **De hoogte in.** Door in een grote stad als Arnhem hoogbouw zorgvuldig in te passen, creëren we genoeg woningen, maar respecteren we tegelijkertijd de historische binnenstad en behouden we de natuur. Zes verdiepingen hoog bouwen past bij een stad als Arnhem en uitzonderingen tot half zo hoog als de Eusebius kunnen goed. Om ook hoogbouw van meer dan vijftien verdiepingen goed in te passen, zorgen we voor een hoogbouwplan dat past bij de stad van de toekomst. Hoge gebouwen moeten positief bijdragen aan de uitstraling van Arnhem. Hierbij spelen een groene en leefbare buurten, een goede aansluiting op de omgeving en op de menselijke maat een rol. We realiseren hoge gebouwen alleen op plekken waar ze de structuur van de stad versterken.
- **Verdichten van wijken.** D66 zet in op het realiseren van meer woonruimte binnen bestaande wijken. Samen met de inwoners van wijken maken we zo snel mogelijk concrete verdichtingsplannen. Eventuele grondopbrengsten investeren we terug in de wijk.
- **Natuurinclusief bouwen wordt de norm.** We bouwen op een manier die de leefomgeving van dieren en planten behoudt of versterkt. Denk bijvoorbeeld aan insectenmuren, groene daken en begroeide gevels.
- **We pakken het doorgeschoten verdienmodel aan.** Starters kunnen steeds moeilijker een betaalbaar koophuis vinden en de huurprijzen worden steeds hoger. Zodra nieuwe wetgeving dit mogelijk maakt, zet D66 in op een zelfbewoningsplicht. Daardoor hebben starters minder concurrentie van beleggers op de woningmarkt.
- **Van huren naar kopen.** Arnhemmers die al huren bij een corporatie krijgen als eerste kooprecht bij de verkoop van hun woning.
- **Financiële bijdrage van ontwikkelaars.** Als de gemeente nieuwe woningen mogelijk maakt, vragen we bij projecten een financiële bijdrage van ontwikkelaars voor het vergroenen van de stad en voor het verbeteren van bovenwijkse voorzieningen.
- **Een toekomstgerichte strategie.** We maken plannen voor de lange termijn en houden vast aan een toekomstgerichte strategie voor de stad, ook als het even wat minder goed gaat met de woningmarkt. Zo stellen we meer middelen beschikbaar voor de ontwikkelcapaciteit binnen de gemeente en de omgevingsdienst. We laten bewoners vooraf meer meedenken en versnellen tegelijkertijd procedures, waardoor we bezwaren zoveel mogelijk voorkomen.
- **Woningbouwlocaties aankopen.** Om het bouwen van woningen snel mogelijk te maken, koopt de gemeente strategische locaties op. Het beleid voor de grondverkoop richten we zo in dat ontwikkelaars worden gestimuleerd om meer woningen te bouwen.

Een stad die schaarse ruimte efficiënt gebruikt

Om snel te kunnen voldoen aan de groeiende vraag naar woningen zet D66 niet alleen in op het bouwen van nieuwe woningen, maar zullen we ook op een andere manier kijken naar de bestaande panden in de stad. Dit biedt allerlei nieuwe mogelijkheden.

- **D66 steunt functiemenging.** Door werkruimtes en winkels te combineren met woningen en groen – zowel in de binnenstad als in de wijken – kan er op korte termijn nieuwe woonruimte worden gerealiseerd. Leegstaande winkelpanden en kantoren worden omgezet naar woonhuizen. In nieuwe omgevingsplannen stuurt D66 hier actief op aan.
- **Nieuwe woonvormen.** We stimuleren allerlei nieuwe woonvormen, zoals deelwoningen, senior-starterswoningen, aanleunwoningen en wooncoöperaties. Onder voorwaarden en alleen op beperkte schaal kunnen bestaande bijgebouwen of vakantiewoningen worden omgezet naar woningen.
- **Levensloopbestendig verbouwen.** Als Arnhemmers hun woningen levensloopbestendig willen verbouwen en verdiepingen als zelfstandige woning willen verhuren, moet de gemeente dit toestaan.
- **Woningdelen.** Met corporaties en andere verhuurders maken we afspraken over het mogelijk maken van woningdelen.

Een echte studentenstad

Het aantal studenten in Arnhem groeit harder dan het aanbod aan woonruimte. Studenten zien hun kansen op de woningmarkt steeds kleiner worden. Daarom blijft D66 zich inzetten voor studentenhuisvesting.

- **Studenten moeten fijn wonen.** D66 zet in op een goede kwaliteit huisvesting voor studenten. Misstanden kunnen laagdrempelig worden gemeld bij de gemeente en er wordt gehandhaafd op brandveiligheid en de kwaliteit van de studentenhuizen.
- **Meer ruimte voor studenten.** Om in de toekomst ruimte te bieden aan studenten wordt in grotere projecten een aandeel studentenhuisvesting afgesproken. Hierbij gaat de voorkeur uit naar betaalbare, onzelfstandige wooneenheden in kleine groepen.

Aantrekkelijke wijken

De woonbehoefte van Arnhemmers verandert voortdurend. Maar het tekort op de woningmarkt maakt het doorstromen van starters- naar gezins- naar seniorenwoning steeds lastiger. Als mensen langer in een wijk kunnen blijven wonen, vergroot dit de sociale samenhang en leefbaarheid. Daarom zet D66 in op sterke en diverse wijken met veel groen, waar Arnhemmers hun hele leven kunnen blijven wonen.

Wooncarrière maken binnen je eigen wijk

Voor de binding van Arnhemmers met hun wijk is het van belang om er wooncarrière te kunnen maken. Arnhemmers moeten ouder kunnen worden in hun eigen wijk. De doorstroming van senioren uit een gezinswoning moet daarom gestimuleerd worden.

- **Een divers aanbod van starters-, gezins- en seniorenwoning** vergroot de binding van Arnhemmers met hun wijk en maakt het mogelijk om wooncarrière te maken binnen je eigen wijk. Slimme combinaties en woonconcepten vergroten de leefbaarheid, zoals een seniorenwoning op de begane grond en starterswoningen op hogere verdiepingen.
- **Doorstroomcoaches** moeten Arnhemmers helpen door te stromen naar de best passende woning. Zo creëren we meer ruimte voor nieuwe instroom.
- **Kostenneutraal verhuizen.** D66 maakt afspraken over het kostenneutraal verhuizen van sociale huurwoningen naar appartementen om de doorstroming op de woningmarkt te verbeteren.
- **Afspraken over middenhuur.** Arnhemmers die uit een sociale huurwoning naar een woning in het middenhuursegment verhuizen, krijgen voorrang. We maken hierover prestatieafspraken met woningcorporaties en marktpartijen. We willen dat corporaties een grotere inzet tonen om de doorstroming te verbeteren.

Sterke wijken

Leefomstandigheden in de wijk waarin je woont, bepalen in grote mate het woongenot. Daarom zet D66 volop in op sterke wijken.

- **Sociale insteek.** Naar het voorbeeld van Klarendal zetten we in op een wijkaanpak met een sociale insteek. Het vernieuwen en verbeteren van Arnhem-Oost geven we prioriteit. Verplicht verhuizen uit de eigen wijk is hierbij niet acceptabel.
- **Een sterke 'wijk economie'.** Naast een mooie en schone wijk zetten we in op ontmoeting en recreatie. Om dit te bereiken vernieuwen en verbeteren we winkelcentra – het hart van de wijk – door woningen toe te voegen en de ontmoetingsfunctie te versterken.
- **Voorkomen van achteruitgang.** We monitoren de ontwikkelingen in wijken en gaan op tijd met Arnhemmers in gesprek als een wijk het risico loopt om snel achteruit te gaan. Zo voorkomen we de noodzaak van grootschalige stadsvernieuwing.

Diverse wijken

In sommige wijken wonen veel Arnhemmers in een financieel of sociaal kwetsbare positie bij elkaar. Voor de leefbaarheid is het van belang dat hier ook voldoende verschillende groepen wonen. D66 zet in op het aantrekken van starters en meer kapitaalkrachtige gezinnen in deze wijken.

- **Diverse woningen.** In wijken waar een overschot aan sociale huur bestaat, worden enkel woningen uit het middeldure of hoge segment toegevoegd. Ook overwegen we de optie om bestaande sociale huurwoningen waar nodig en mogelijk te vervangen.
- **'Collectief Particulier Opdrachtgeverschap'.** In Arnhem-Oost experimenteren we met het loslaten van de normstelling voor sociale woningbouw. Af te stoten sociale huurwoningen kunnen vervangen worden door koopwoningen in 'Collectief Particulier Opdrachtgeverschap' (samen ontwikkeld door een groep kopers). Zo maken we deze wijken aantrekkelijk voor ondernemende nieuwe bewoners.
- **Voldoende sociale huur.** In gebieden met weinig sociale huurwoningen moeten deze worden toegevoegd. Per saldo moet het aanbod sociale huurwoningen in de stad mee-ontwikkelen met de omvang van de doelgroep.

Een groene stad

We kiezen voor meer groen, maar vooral ook voor hoogwaardig groen. Dit is groen waarin je kunt ontspannen, waarin kinderen kunnen sporten en spelen, en dat bijdraagt aan de biodiversiteit in Arnhem. Bij het aanleggen van meer groen geven we prioriteit aan de meest versteende wijken.

- **Minder verharding.** Om wateroverlast tegen te gaan, kan de gemeente eisen stellen aan hoe groen een tuin moet zijn. We vergroten de (financiële) steun voor het aanleggen van een groen dak, het aanleggen van verticaal groen, het vergroenen van de tuin en het afkoppelen van regenwater van het riool. Bij de (her)inrichting van openbare ruimtes is groen het uitgangspunt. Bestrating brengen we enkel aan waar dat nodig is voor het gebruik.
- **Groen met kwaliteit.** Hoogwaardig groen wordt voor elke Arnhemmer om de hoek beschikbaar. Deze stukken groen worden goed onderhouden en sluiten aan bij de behoefte in de wijk.
- **Ook in de binnenstad.** We creëren groene oases in de binnenstad.
- **Parken beschermen.** De Arnhemse parken in Noord en Zuid verdienen bescherming. D66 kiest voor behoud en toekomstbestendige ontwikkeling van onze parken.
- **Jongeren betrekken bij groen.** De gemeente blijft investeren in lesprogramma's over duurzaamheid en natuur. De gemeente betreft kinderen en jongeren daarnaast op een leerzame manier bij lokale klimaatplannen, bijvoorbeeld met een wedstrijd voor de meest duurzame wijk- en stadsplannen.

Een bereikbare stad

De manier waarop mensen zich naar en door de stad bewegen, verandert. Steeds vaker pakken we de fiets of maken we gebruik van het openbaar vervoer. Deelvervoer is in opkomst en veel jongeren hebben geen eigen auto meer. D66 gaat deze ontwikkelingen de komende jaren stimuleren door bijvoorbeeld fietsstraten aan te leggen en het autogebruik waar mogelijk actief te ontmoedigen. We verbeteren loop- en wandelroutes en vergroten de bekendheid ervan.

We kiezen voor de fiets

De fiets moet de snelste manier worden om je door de stad te verplaatsen. Bij de (her)inrichting van wegen leggen we hier de focus op. In de verdeling van ruimte op straat komt eerst de voetganger, dan de fiets en het openbaar vervoer, en vervolgens pas eventueel de auto.

- **Goed bereikbaar.** Heel Arnhem moet goed op de fiets bereikbaar zijn. Dus ook alle bedrijven en instellingen.
- **Fietsers voorrang (zeker bij regen).** In de verkeersregelinstallaties (systemen die bijvoorbeeld bepalen wanneer een stoplicht op groen gaat) krijgen fietsers voorrang en we gaan experimenteren met regensensoren op stoplichten voor fietsers.
- **Fietsstraten.** Waar dertig-kilometer-per-uurwegen samenvallen met doorgaande fietsroutes richten we fietsstraten in. Hier heeft de fiets voorrang en is de auto te gast.
- **Ruime, vrijliggende fietspaden met asfalt.** We realiseren vrijliggende fietspaden op belangrijke invalsroutes van de stad, bijvoorbeeld langs de Velperweg. Hierbij letten we op de kwaliteit van fietspaden voor veranderend gebruik van bakfietsen, e-bikes en *speed pedelecs*. Zo worden alle fietspaden geasfalteerd en verbreden we bestaande fietspaden, zoals het fietspad langs Meinerswijk, tussen Elderveld en de Mandelabrug.
- **Snorfiets van het fietspad af.** Om meer ruimte te geven aan fietsen en elektrisch vervoer, gaan brandstof-snorfietsen en bromfietsen zoveel mogelijk naar de rijbaan. Net als de gemeente Amsterdam voeren we een helmplicht in voor snorfietsen om dit op een veilige manier mogelijk te maken.
- **Van Noord naar Zuid via Stadsblokken.** We verbeteren de fiets- en voetgangersverbindingen tussen de Rijnkade en Stadsblokken, en tussen Stadsblokken en Malburgen-West. Denk hierbij aan een fietsbrug, een intensieve veerverbinding of de aanpassing van de Mandelabrug.
- **Bewaakt stallen.** Bewaakte fietsenstallingen in de binnenstad houden we gratis en waar mogelijk breiden we deze uit. Er komt een vierde fietsenstalling in het Bestuurskwartier, met voldoende voorzieningen voor e-bikes.
- **Oplaadpunten.** We vergroten het aantal oplaadpunten voor elektrische fietsen en scooters, in gemeentelijke fietsenstallingen of met laadpunten op straat.

Goed openbaar vervoer in Arnhem

D66 wil het OV-netwerk in en rond Arnhem vergroten en verbeteren. Daarnaast is Arnhem een belangrijke halte voor de hogesnelheidslijn door Europa. Dit willen we zo houden. Waar mogelijk breiden we het aantal verbindingen met andere steden in Europa uit. Maar ook nationaal moet Arnhem goed bereikbaar zijn en blijven.

- **Binnen 10 minuten bij het OV.** Voor iedereen is er op maximaal tien minuten loopafstand een bushalte of treinstation. Bussen en treinen komen minimaal tweemaal per uur en we houden het voorzieningenniveau in Arnhem op peil.
- **Watertaxi.** We nemen elektrische watertaxi's op in de OV-dienstregeling.
- **Bedrijven bereikbaar.** Alle bedrijventerreinen zijn goed en snel bereikbaar met het openbaar vervoer middels een trein of een snelbus die minimaal vier keer in het uur rijdt.
- **Nieuw station onderzoeken.** Een nieuw station tussen Velperpoort en Westervoort verbetert de bereikbaarheid van bedrijventerreinen Het Broek en Kleefse Waard. Deze mogelijkheid willen we verder onderzoeken.
- **Meer spoor en meer treinen.** D66 ondersteunt de spoorverdubbeling tussen Utrecht, Arnhem en de Duitse grens met een actieve lobby. Ook willen we de ICE en lokale Duits-Nederlandse treinverbindingen uitbreiden.
- **Spoorkruising in Arnhem-Oost.** D66 wil een ongelijkvloerse uitvoering van het spoor in Arnhem-Oost richting Deventer en Doetinchem, zodat er meer treinverbindingen mogelijk zijn.

- **Hyperloop.** De ontwikkelingen van de innovatieve vacuümtrein Hyperloop volgen we op de voet. Als zich kansen voordoen om aan te haken bij onderzoeken en pilots, kan dat bijdragen aan het profiel van Arnhem op het gebied van duurzame mobiliteit.

Slimmer omgaan met de auto

Het autobezit onder jongeren neemt af en er wordt steeds vaker gebruik gemaakt van deelinitiatieven. D66 wil hier in alle wijken voldoende ruimte voor maken. Bij nieuwbouw kijken we slim naar het gebruik van deelmobiliteit, waardoor de parkeernorm kan worden verlaagd en minder ruimte nodig is voor auto's. Ook willen we het gebruik van de auto binnen de stad beperken.

- **Autodelen.** D66 stimuleert deelauto-initiatieven door hiervoor ruimte te maken op parkeerterreinen. Bij woningbouwprojecten kan in geval van autodelen volgens ons met minder parkeerplaatsen worden volstaan, waardoor de kosten van de woningen dalen.
- **Langzaam rijden gaat sneller.** Het ombouwen van de Johan de Wittlaan naar een eenbaansweg heeft aangetoond dat langzaam rijden echt sneller gaat. De komende jaren voeren we het LARGAS-principe (langzaam rijden gaat sneller) zoveel mogelijk door op dubbelbaans wegen in de stad. Er zijn dan minder rijstroken nodig en er komt meer ruimte voor de fiets en voor groen.
- **Veiliger autoverkeer.** Onveilige verkeerssituaties moeten sneller worden aangepakt. Hardrijden in dertig-kilometerzones leidt tot veel overlast en onveiligheid. Hardrijders gaan we meer beboeten, maar ook een brief sturen vanuit de gemeente of namens de wijk behoort tot de opties om hen aan te spreken op hun gedrag.
- **Minder herrie.** We gaan verkeeroverlast door luidruchtige auto's en motoren tegen. Hiervoor handhaven we de regels die er zijn en pleiten we bij de Rijksoverheid voor strengere geluidsnormen.
- **Minder doorgaand verkeer.** We beperken het doorgaande verkeer in de stad zoveel mogelijk. Daarvoor moet de doortrekking van de A15 tot aan de A12 bij Zevenaar zo snel mogelijk worden voltooid. Opbrengsten van een mogelijke tolheffing op deze verbinding moeten bij voorkeur worden geïnvesteerd in het natuurgebied Gelderse Poort, waar deze snelweg komt te liggen.
- **Werk beter bereikbaar.** De bereikbaarheid van bedrijventerreinen en kantorenparken willen we verbeteren. Per locatie onderzoeken we samen met ondernemers de beste oplossingen. Iedere werklocatie moet goed bereikbaar zijn met het OV, bijvoorbeeld via pendeldiensten met kleine bussen of een snelbus. Ook willen we de fietspaden op en naar werklocaties verbeteren.
- **Minder files door goed onderhoud.** We organiseren groot onderhoud aan wegen samen met de regio. Zo zorgen we voor betere doorstroming en minder files.
- **Transporthubs.** We creëren hubs aan de rand van de stad, waar transporteurs hun goederen afleveren en fietskoeriers of elektrische koerierdiensten het bezorgen overnemen.
- **Betere parkeergarages.** Voor veel bezoekers zijn de parkeergarages een eerste kennismaking met Arnhem. Daarom moet de vindbaarheid, gastvrijheid en kwaliteit van parkeergarages beter.
- **Transferia.** We onderzoeken de aantrekkelijkheid van de bestaande transferia en bekijken de kansen voor nieuwe. Daarnaast is het mogelijk om gratis te parkeren op een transferium en de reis te vervolgen met een snelle pendeldienst.
- **Minder zoeken naar een parkeerplek.** We willen dat bezoekers aan de stad snel weten waar ze een parkeerplaats kunnen vinden. Zo voorkomen we zoekverkeer en maken we Arnhem aantrekkelijker. We zetten in op het realiseren van een informatiesysteem voor parkeren op de invalsroutes Westervoortsedijk, Apeldoornseweg, Nijmeegseweg en Velperbuitensingel.
- **Privacy bij parkeren.** We zorgen ervoor dat de privacy van wie parkeert, wordt gewaarborgd.
- **Elektrisch goedkoper.** Om het gebruik van elektrische auto's aantrekkelijk te maken parkeren deze weggebruikers tegen een gereduceerd tarief.
- **Drukke spreiden.** We verlagen het parkeertarief op momenten dat het minder druk is, zodat het juist dan aantrekkelijker wordt om de binnenstad te bezoeken.

Energie

De ligging van Arnhem is altijd een bijzondere geweest, langs de Rijn en tegen de Veluwe. Maar juist deze ligging maakt dat de gevolgen van klimaatverandering voor Arnhemmers steeds vaker voelbaar zijn. Daarom neemt D66 maatregelen. Energiebesparing en verduurzaming zijn een belangrijke stap naar een energieneutraal Arnhem. Zo garanderen we een veilige en leefbare stad, voor de Arnhemmers van nu en voor toekomstige generaties.

Energie besparen

Het besparen van energie is de eerste stap richting een energieneutraal Arnhem. We moeten niet meer gebruiken dan strikt noodzakelijk. De gemeente moet daarbij het juiste voorbeeld geven, maar ook inwoners en bedrijven hebben een eigen verantwoordelijkheid om te verduurzamen.

- **Geen enkele woning nog energielabel G.** In 2026 heeft geen enkele woning in Arnhem nog het laagste energielabel. Door particuliere woningbezitters actief te begeleiden naar het besparen van energie vanuit een Energieloket, maken we dat mogelijk.
- **Duurzaam en gasloos.** Zodra het mogelijk is, nemen we lokale duurzaamheidsdoelen op in de bouwregelgeving. Nieuwbouwwoningen krijgen geen gasaansluiting meer.
- **De gemeente geeft het voorbeeld.** Voor 2026 is het gemeentelijk vastgoed, waaronder scholen, sportgebouwen en het stadhuis, energieneutraal. Ook vervangt de gemeente alle openbare verlichting door LED.
- **Slim en elektrisch vervoer.** We rollen in alle wijken een netwerk uit van moderne laadpalen (waarmee we voertuigen kunnen voeden met energie alsook energie kunnen onttrekken aan die voertuigen), en stimuleren het gebruik van elektrische deelauto's.
- **Duurzaamheidsleningen.** In Arnhem is 200 miljoen euro nodig voor het verduurzamen van particuliere woningen. Door middel van duurzaamheidsleningen worden inwoners daarbij geholpen. Want duurzaamheid loont: deze leningen kunnen met de opbrengst van energiebesparing worden afgelost. We willen dat duurzaamheidsleningen ook ingezet kunnen worden voor bedrijven en instellingen.
- **Duurzame bedrijven.** Bedrijven worden ondersteund om maatregelen te treffen die zich terugverdienen. Met een voucherregeling levert de gemeente een financiële bijdrage aan de advies- en begeleidingskosten. Het stimuleren van verduurzaming combineren we met een striktere handhaving van de Wet Milieubeheer, die bedrijven dwingt ook daadwerkelijk duurzaam te investeren.

Duurzame energie opwekken

De energie die Arnhem nodig heeft, moeten we zoveel mogelijk lokaal en duurzaam opwekken. De gemeente koopt lokaal geproduceerde groene stroom in voor haar eigen gebruik en inwoners kunnen met zonnepanelen of mini-windmolens zelf energie opwekken.

- **Windturbines waar het kan.** Voor windturbines zijn de mogelijkheden in Arnhem beperkt door bijvoorbeeld woningen, natuurwaarden of beperkingen vanuit Defensie. D66 wil in overleg met Defensie en de provincie om nieuwe locaties voor windturbines aan te wijzen.
- **Mini-windmolens** maken we onder voorwaarden mogelijk, ook binnen de bebouwde kom.
- **Innovatie.** We zetten volop in op het doen van onderzoek naar innovatieve manieren om te voorzien in onze energiebehoefte, zoals restwarmte uit de industrie of diepe aardwarmte (geothermie).
- **Zonne-energie op daken én zonnevelden.** Geschikte daken moeten zoveel mogelijk worden benut voor het opwekken van zonne-energie. Ook komt er ruimte voor grootschalige zonnevelden, bijvoorbeeld langs snelwegen of aan de rand van bedrijventerreinen. Zonnevelden in weilanden worden meervoudig gebruikt (bijvoorbeeld gecombineerd met begrazing) en natuurinclusief ingericht.

Regionale energietransitie (RES)

Arnhem in 2035 aardgasvrij en energieneutraal, dat is waar D66 naar streeft. Om dat te bereiken, speelt de warmtetransitie (het op nieuwe manieren verwarmen, zonder aardgas) een belangrijke rol. Innovatie op het gebied van energie is daarom essentieel. Energiestad Arnhem loopt daarin voorop.

- **Samen met de regio.** Samenwerken in de regio is essentieel voor een energieneutraal Arnhem. D66 wil de onbalans tussen zonne-energie en windenergie in de regio in verhouding brengen. Dit maakt de vraag om aanpassingen van het energienetwerk minder groot.
- **Geen kernenergie of biomassa.** In de RES is wat D66 betreft geen ruimte voor het opwekken van energie door houtige biomassa of door kernenergie. Energie is alleen duurzaam als je het voor altijd zo zou kunnen blijven doen.
- **Warmtenet.** Om alle huizen gasloos te kunnen verwarmen, moet het stadswarmtenet in Arnhem verder worden uitgebreid. D66 wil dat hierop meerdere warmteleveranciers kunnen aansluiten, zodat de inwoner keuzevrijheid heeft.
- **Innovatie.** D66 stimuleert innovatieve technische ontwikkelingen op het gebied van energie, zoals het inzetten van waterstof voor het verwarmen van gebouwen.
- **Duurzaam opslaan.** De opslag van elektriciteit wordt dus steeds belangrijker. We blijven ons inzetten voor nieuwe technieken, zoals buurt- en biobatterijen, om dit mogelijk te maken.

Minder afval en meer hergebruik

Een leefbaar, toekomstbestendig Arnhem vraagt om meer dan een transitie naar duurzame energie. Ook de manier waarop we met ons afval omgaan, is van belang voor een leefbare aarde – en dus een leefbaar Arnhem – voor onze kinderen. Daarom streeft D66 naar een circulariteit: het zoveel mogelijk hergebruiken waardoor afval weer volledig als grondstof dient. We leggen de focus op het hergebruiken van producten en helpen inwoners hun bewustzijn over afvalstromen te vergroten. Goed scheiden van afval maken we makkelijk. Zo maken we van Arnhem een echte milieuvriendelijke stad.

Arnhem milieuvriendelijker maken

Voor de gemeente is een belangrijke taak weggelegd om van Arnhem een milieuvriendelijke stad te maken. Niet alleen moet zij zelf het juiste voorbeeld geven, ook moet ze Arnhemmers voorlichten hoe het beste om te gaan met afval. Gemeente en inwoners zorgen samen voor minder afval en een milieuvriendelijkere stad.

- **Recyclen.** De gemeente stelt eisen aan herbruikbaarheid bij het inkopen van producten en streeft daarnaast naar een zo klein mogelijke belasting van het milieu. Ook als het recyclen betreft, geeft de gemeente zoveel mogelijk het juiste voorbeeld.
- **Minder restafval.** De hoeveelheid restafval moet zo snel mogelijk worden teruggebracht naar de VANG-norm.
- **Afval scheiden makkelijk maken.** We handhaven de methode van omgekeerd inzamelen. Ook bewoners van hoogbouw moeten zo veel mogelijk op één plek al hun afval kwijt kunnen. Containers voor GFT, verpakkingen, papier en restafval moeten daarom zo veel mogelijk bij elkaar komen te staan.
- **Goed scheiden belonen.** Arnhemmers moeten direct invloed hebben op de kosten van hun afvalverwerking. Wie bijdraagt aan het scheiden van afval mag daar financieel voor beloond worden.
- **Ja/ja-sticker: minder reclamefolders.** D66 ziet de ja/ja-sticker als een belangrijke stap naar een Arnhem met minder afval. Alleen inwoners die expliciet toestemming geven, ontvangen nog reclamefolders. Dit vermindert de verspilling van energie en papier voor de productie en transport.
- **Hergebruik stimuleren.** D66 stimuleert bedrijven om zich te richten op het repareren en hergebruiken van producten. Ook moeten producten zo gemaakt en verpakt worden dat er zo min mogelijk afval ontstaat.

Arnhem met kansen voor iedereen

Arnhemmers hebben dagelijks met onderwijs, zorg, welzijn en sport te maken. Nu nog maakt de gemeente voor veel van deze onderwerpen apart beleid, terwijl ze vaak veel met elkaar te maken hebben. Daarnaast hebben bijvoorbeeld ook de Rijksoverheid en zorgverzekeraars een grote rol. D66 wil af van dit hokjesdenken. Door dit met elkaar te verbinden in één aanpak, laten we zorg, onderwijs, welzijn en sport elkaar versterken. Zo verkleinen we de gezondheidsverschillen, voorkomen we gezondheidsproblemen en vergroten we de kansen van iedere Arnhemmer.

Samenwerken en samen oplossen

Iedereen in Arnhem moet kunnen meedoen. Als dat even niet lukt, springt de gemeente bij. Alleen wordt er nu nog te veel *over* mensen gepraat en niet *met* mensen. Dat moet anders. D66 wil dat Arnhemmers zelf meer meepraten over de hulp die zij nodig hebben. Dit zorgt dat we elkaar echt begrijpen en dat iedereen gelijke kansen krijgt, ook als daarvoor verschillende ondersteuning nodig is. Zo kunnen er meer Arnhemmers meedoen, op een manier die bij hen past.

Intensiever samenwerken

Arnhemmers staan vaak voor meerdere uitdagingen, waarvoor ze bij verschillende instanties hulp krijgen. D66 vindt het belangrijk dat deze instellingen, zoals kinderopvang, scholen, zorgorganisaties, sociale organisaties, huisartsen en de politie, goed met elkaar samenwerken. Hun aanpak moet onderling samenhangen en gericht zijn op het voorkomen van problemen.

- **Kansenakkoord.** We sluiten met alle relevante partners een kansenakkoord met een duidelijk beleid gericht op het verbeteren van kansen voor iedereen, van jong tot oud, in het onderwijs, op het werk en in de samenleving.
- **Zorg en ondersteuning zonder hokjes.** We denken niet meer in hokjes, maar verbinden alle vormen van maatschappelijke ondersteuning en zorg met elkaar. Arnhemmers mogen bijvoorbeeld niet merken wanneer hun zorg onder de gemeente, de zorgverzekeringswet of de langdurige zorg valt.
- **Zorgverzekeraars en huisartsen.** Om Arnhemmers van de juiste zorg te kunnen voorzien gaan we meer en beter samenwerken met de belangrijkste zorgverzekeraars en met alle huisartsen in de regio.
- **Samen met kinderopvang en scholen.** De gemeente ondersteunt kinderopvang en scholen bij het integraal aanpakken van opgroei- en ontwikkelingsproblemen, zoals gedrag, veiligheid, eenzaamheid, discriminatie en uitsluiting.

Onderwijs dat verschillen verkleint

Op school krijgt ieder kind de kans om zichzelf te ontwikkelen. Hier wordt de basis gelegd om mee te kunnen doen. D66 wil dan ook dat kinderen het maximale uit zichzelf kunnen halen. Maar de uitdagingen voor en talenten van ieder kind zijn anders. Daarom is passend onderwijs nodig, als kinderen niet helemaal kunnen meekomen, maar ook als ze meer uitdaging nodig hebben. Zo kan elk kind zichzelf zijn.

Passend onderwijs

Voor alle kinderen en jongeren in Arnhem moet het best passende onderwijs beschikbaar zijn. Dit vraagt om samenwerking tussen gemeente, scholen en jeugdzorginstellingen, om het verbreden van het onderwijsaanbod en om vernieuwing.

- **Diverse talenten, divers onderwijs.** Scholen bieden het onderwijs op verschillende manieren aan, niet alleen op het gebied van kennis, maar ook als het gaat om vaardigheden en talentontwikkeling.
- **Samenwerken.** Kinderen, ouders, scholen en wijkteams trekken samen op bij ontwikkel- en leerachterstanden.
- **Onderwijs en jeugdzorg.** Passend onderwijs en jeugdzorg sluiten goed op elkaar aan. Waar mogelijk combineren we de ondersteuning op school en de jeugdzorg.
- **Gelijke kansen in alle wijken.** We versterken kansengelijkheid in zwakkere wijken. Denk daarbij aan zomerscholen, het betrekken van ouders en ondersteuning voor thuis. Dit is begeleiding op maat. Daarmee voorkomen we ook dat jongeren hun opleiding niet afmaken.

Vernieuwing en samenwerking

Door meer samenwerking en vernieuwende vormen van onderwijs bieden we nog meer kansen om je in Arnhem optimaal te ontwikkelen. Ook hierbij staat samenwerking centraal.

- **Kennis en faciliteiten delen.** We stimuleren de vernieuwing van het onderwijs. Basis- en middelbare scholen, mbo's, hogescholen, universiteiten en bedrijven werken samen en delen daarbij kennis en faciliteiten. Het innovatielab Connectr, waarin de TU Delft samenwerkt met het regionale beroepsonderwijs, vinden we een mooi voorbeeld van deze ambitie.
- **Samen met het bedrijfsleven.** Het is wenselijk dat kinderen al vroeg in aanraking komen met techniek, creativiteit en innovatie. Samenwerking tussen bedrijfsleven en (basis)scholen om dit mogelijk te maken juichen we toe en ondersteunen we.
- **Universitair onderwijs.** We zien kansen voor het universitair onderwijs in Arnhem. Dit is goed voor de innovatie, de energietransitie en de economie in de stad. We ondersteunen samenwerking om Arnhem aantrekkelijk te maken voor het wetenschappelijk onderwijs. Naast technologie en innovatie bieden kunst en cultuur en de juridische sector hiervoor kansen.

Onderwijshuisvesting

Goed en divers onderwijs kan alleen met de juiste faciliteiten. D66 wil dat de onderwijshuisvesting aansluit bij de ambitie dat ieder kind in Arnhem zichzelf optimaal kan ontwikkelen.

- **Passende schoolgebouwen.** We stimuleren diverse vormen van onderwijs en leerstijlen. De schoolgebouwen sluiten daarbij aan.
- **Brede brugklassen.** D66 wil dat de gemeente in samenwerking met de scholen stuurt op brede brugklassen in het voortgezet onderwijs. De keuzes in de huisvesting van scholen moeten daar ruimte voor bieden.
- **Gezonde lucht.** Gezonde en schone lucht in lokalen is essentieel. Ook zonder corona is de huidige luchtkwaliteit slecht voor de gezondheid van leerlingen en leerkrachten. In 2026 hebben alle schoollokalen in Arnhem een gezonde luchtkwaliteit.
- **Groene schoolpleinen.** Een groen schoolplein is een gezondere speelomgeving en is leerzaam. Ook helpt het wateroverlast en hittestress tegengaan. Daarom wil D66 het vergroenen van schoolpleinen blijven stimuleren. Bij nieuwbouw- en renovatieprojecten is een groen schoolplein de norm.

Cultuur en onderwijs

Kunst en cultuur zijn voor iedereen. Daarom moet ook iedereen de kans hebben van kunst en cultuur te genieten en eraan mee te doen. Dat begint bij de jeugd. Door de samenwerking tussen onderwijs en cultuursector te verbeteren en het meedoen aan cultuur beter mogelijk te maken, verkleinen we verschillen en vergroten we kansengelijkheid.

- **Cultuureducatie.** We stimuleren en helpen scholen bij cultuureducatie, zowel in de lessen als door het mogelijk te maken culturele instellingen te bezoeken.
- **Betrokken cultuurinstellingen.** Van alle cultuurinstellingen die subsidie ontvangen, vragen we een actieve verbinding met het onderwijs of de jeugd in Arnhemse wijken. We willen dat alle Arnhemse kinderen theater-, muziek- en dansvoorstellingen en het museum kunnen bezoeken.
- **Toegankelijk en betaalbaar.** Om kunst en cultuur toegankelijk te maken, kijken we onder meer naar het aanpassen van openingstijden en gratis toegang voor schoolgaande kinderen.
- **Meedoen aan cultuur.** We willen dat meer Arnhemse jongeren kunnen meedoen aan cultuuractiviteiten. Daarom vergroten we de bekendheid van het Jeugdfonds Sport en Cultuur.

Goed zorgen voor onze kinderen

Kinderen zijn de toekomst van onze stad. Elk kind dat in Arnhem opgroeit, verdient dan ook gelijke kansen. Helaas zijn er nog veel kinderen die groot worden in een onveilige omgeving of in armoede. D66 vindt dat kinderen geen last mogen hebben van de problemen van volwassenen. We zorgen ervoor dat elk kind opgroeit om succesvol eigen benen te kunnen staan.

Jeugdbeleid en jeugdzorg

De juiste zorg is voor iedereen anders en het is belangrijk dat we elkaar daarin begrijpen. Daarom wil D66 dat jongeren en gezinnen meepraten over de hulp die het beste bij hen past. Ze worden ook actief betrokken bij het kiezen van een coach, hulp- of zorgverlener.

- **Wachlijsten aanpakken.** Jongeren die ernstige problemen hebben, zoals een eetstoornis of verslaving, wachten zo kort mogelijk op de noodzakelijke specialistische zorg. De gemeente maakt met zorgaanbieders afspraken over prioriteiten en het voorkomen van wachtlijsten.
- **Gemeente en zorgaanbieders.** De gemeente moet een goede opdrachtgever zijn voor zorgaanbieders. We investeren in de regierol van de gemeente en stimuleren de verbetering van de zorg en de hulp voor kinderen en jongeren. Daarbij werken we samen met andere gemeenten in de regio.
- **Gezins hulp door wijkteams.** D66 steunt de pilot voor gezins hulp rechtstreeks vanuit de wijkteams. Bij succes wordt deze doorontwikkeld.

Extra kansen

D66 spant zich extra in voor gelijke kansen in wijken met veel sociale uitdagingen. Ook vinden we dat kinderen en jongeren een tweede kans verdienen als ze verkeerde keuzes maken. De gemeente ondersteunt waar nodig om kinderen succesvol te laten opgroeien.

- **Kinderrechten.** In onze inzet voor kinderen is het internationale verdrag voor de rechten van het kind van de Verenigde Naties de leidraad. We accepteren niet dat in Arnhem kinderen het slachtoffer zijn van discriminatie, geweld of misbruik. We voorkomen dat kinderen onnodig van hun ouders worden gescheiden. En we zorgen dat Arnhemse gezinnen de mogelijkheid hebben om kinderen zich optimaal te laten ontwikkelen en deel te nemen aan cultuur- en sportactiviteiten.
- **Tweede kans.** Arnhemmers, jong en oud, maken weleens fouten. Als kinderen in hun jeugd iets doen dat strafbaar is, geven we ze een tweede kans.
- **Zonder schulden volwassen worden.** We maken ons sterk voor jongeren met schulden. Via het Jongeren Perspectief Fonds helpen we hen om uit de schulden te komen.
- **Maatwerkdiploma's.** D66 Arnhem ondersteunt de landelijke inzet van D66 om toe te werken naar een maatwerkdiploma. Dat is een portfolio van de behaalde resultaten in meerdere richtingen. De vakken die een leerling als lastig ervaart, bepalen niet langer het niveau van een diploma. Ook hoeven leerlingen niet een heel jaar over te doen als ze dat vak niet halen.

Arnhem gezond en fitter

De gemeente Arnhem heeft een preventieakkoord gesloten, 'Een leven lang gezond en fit', over het voorkomen van alcoholgebruik, overgewicht en roken. D66 staat achter dit akkoord maar vindt dat het ook verder uitgebreid moet worden. Het moet ook gaan over mentale gezondheid, over een positief welzijn en over weerbaarheid. Zo maken we van gezond en fit een breder begrip en krijgen ook Arnhemmers die mentale hulp nodig hebben, een volwaardige kans om mee te doen.

Voorkomen in plaats van genezen

Preventie staat aan de basis van een goed sociaal beleid. Het is altijd beter om problemen te voorkomen dan om ze achteraf op te lossen.

- **Een gezonde generatie.** We werken actief met het preventieakkoord aan minder overgewicht en minder verslavingen. De rol van bewegen en sport is daarbij van belang. De mentale weerbaarheid en begeleiding bij psychische problemen krijgt hierin wat D66 betreft meer aandacht. Om een gezonde generatie te bereiken, bouwen we met partners en zorgverzekeraars leefstijlprogramma's uit en hebben we ook aandacht voor gezonde voeding. En we zetten ons in voor een gezonder voedingsaanbod rondom scholen en stations.
- **Meedoen met sport.** We willen dat alle Arnhemse kinderen en jongeren kunnen sporten. We houden sporten betaalbaar en vergroten de bekendheid van het Jeugdfonds Sport en Cultuur. Ook Arnhemmers met een beperking moeten kunnen sporten. De gemeente ondersteunt hen om dat mogelijk te maken.
- **Samenwerken.** We willen dat meer Arnhemmers, sociale organisaties, verenigingen en bedrijven zich aansluiten bij het preventieakkoord. D66 zet daar vol op in.
- **Sportverenigingen én commerciële aanbieders** dragen bij aan een gezonde leefstijl van inwoners. Daarom werken we actief met hen samen.
- **Vaccineren.** Alle Arnhemmers die dat willen, krijgen de kans om gevaccineerd te worden tegen het coronavirus. Inwoners worden goed geïnformeerd over wat een vaccinatie precies betekent en waar nodig worden vaccinatielocaties in de wijk aangeboden om Arnhemmers beter te bereiken. Ook andere infectieziekten vragen meer inzet. We willen vaccinaties tegen bijvoorbeeld HPV, het virus dat onder andere baarmoederhalskanker veroorzaakt, laagdrempelig maken en door goede voorlichting de vaccinatiegraad verhogen.
- **HIV effectief tegengaan.** Risicogroepen komen via de GGD in aanmerking voor gratis verstrekking van PreP. Daarmee worden HIV-infecties voorkomen. Ook jongeren in risicogroepen staan op dit moment in Arnhem op een wachtlijst. D66 wil dat deze wachtlijst verdwijnt en iedereen in de risicogroepen zichzelf tegen HIV kan beschermen.

Gezonde leefomgeving

Bij een leven lang gezond en fit hoort ook een gezonde leefomgeving. Daarom maakt D66 gebruik van de kansen in de omgevingswet om voor alle Arnhemmers een gezonde leefomgeving te creëren. Gezondheid maakt onderdeel uit van de omgevingsvisie, omgevingsprogramma's en -plannen.

- **Groene leefomgeving.** We zetten in op een groene en gezonde leefomgeving. De straten en wijken nodigen Arnhemmers uit om actief te zijn in de buitenlucht. Parken zijn voor iedereen toegankelijk en worden goed onderhouden. We vergroten de aantrekkelijkheid in bepaalde parken door het plaatsen van faciliteiten en voorzieningen, zoals bijvoorbeeld speel- en sporttoestellen.
- **Stoppen met roken.** D66 streeft naar een rookvrije generatie in 2030. Plekken waar Arnhemmers elkaar ontmoeten – zowel binnen als buiten – zijn zoveel mogelijk rookvrij. We vergroten het bewustzijn over roken en verbreden de ondersteuningsmogelijkheden voor Arnhemmers die willen stoppen met roken.
- **Gezonde lucht.** Arnhemmers hebben het recht om schone lucht in te ademen. Op elke plek en op elk moment. De luchtkwaliteit laat in grote delen van Arnhem te wensen over: we voldoen op sommige plekken niet aan de Europese normen. In grote delen van de stad is de lucht volgens de normen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) ongezond. Voor 2030 voldoet Arnhem daarom ruimschoots aan alle EU97-grenswaarden en WHO-advieswaarden met betrekking tot luchtkwaliteit.
- **Voor iedereen toegankelijk.** Voor iedere Arnhemmer moet de leefomgeving goed toegankelijk zijn. Gebouwen en openbare ruimtes zijn zo vormgegeven dat ze ook voor Arnhemmers in een rolstoel of mensen met een andere beperking toegankelijk zijn.
- **Zwemles.** We willen dat alle Arnhemse kinderen een zwemdiploma halen. Zwemlessen moeten voor iedereen betaalbaar zijn en worden gestimuleerd.
- **Topsport en breedtesport.** Topsport maakt de stad aantrekkelijker en heeft een voorbeeldfunctie. D66 is een voorstander van topsportevenementen als deze worden gekoppeld aan breedtesport voor Arnhemmers.

- **Vuurwerkverbod.** D66 blijft voorstander van een particulier vuurwerkverbod. Dit is het beste voor dierenwelzijn en natuur, het voorkomt ongelukken met vuurwerk en is gezonder voor inwoners met luchtwegproblemen. D66 stelt voor om licht- en lasershows centraal te organiseren door de gemeente op geschikte locaties.

Voor elkaar blijven zorgen

Vroeg of laat komt elke Arnhemmer in aanraking met de zorg. Maar deze zorg wordt steeds duurder. Er zijn wachtlijsten voor de jeugdzorg en de ggz, en er is een groeiend tekort aan zorgmedewerkers. Wat er ook gebeurt, Arnhemmers moeten naar elkaar blijven omkijken. Voor elkaar zorgen moet weer de norm worden. Daarom gaat D66 investeren in het voorkomen van zorg en helpen we mantelzorgers, vrijwilligers en kwetsbare Arnhemmers aan de juiste ondersteuning.

Goede zorg voor iedereen

D66 zorgt dat Arnhemmers de hulp en ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. De deskundigheid van wijkteams om maatwerk te leveren wordt verder vergroot en de ruimte om af te wijken van beleid waar dat nodig is, blijft behouden.

- **Vertrouwen in zorgprofessionals.** We vertrouwen in de kennis en kunde van zorgprofessionals en we willen dat ze hun tijd zoveel mogelijk kunnen besteden aan de zorg van hun cliënten. Daarom zetten we ons in voor het verminderen van de administratielast en regeldruk.
- **Mantelzorgbudget.** We maken budgetten vrij voor inwoners die voor elkaar willen zorgen. Door de juiste huisvesting en een aantrekkelijk klimaat ondersteunen we Arnhemmers om vrijwillig bij te dragen of vast vrijwilligerswerk te doen.
- **Advies en begeleiding.** In Arnhem zijn 48 duizend mantelzorgers actief. Zij besteden samen 15 miljoen uur per jaar aan mantelzorgtaken. Daarom ondersteunen we mantelzorgers. We geven ze de juiste informatie, persoonlijk advies en begeleiding. Hiervoor maken we een budget beschikbaar, want mantelzorgers verminderen immers de kosten voor de gemeente.
- **Respijtzorg.** Ongeveer 4400 mantelzorgers in Arnhem zijn overbelast. Om overbelasting tegen te gaan, neemt iemand de zorg kort van mantelzorgers over. Deze respijtzorg wordt op maat geregeld en is indien nodig snel beschikbaar.

Dementievriendelijke stad

Het aantal Arnhemmers met dementie stijgt. Van 2000 mensen met dementie nu, naar 2200 inwoners met dementie in 2025. D66 ziet in Arnhem een dementievriendelijke stad. Arnhemmers met dementie en hun mantelzorgers krijgen de kans om zo lang mogelijk mee te doen.

- **Begeleiding en dagbesteding.** Er is voldoende begeleiding en dagbesteding voor mensen met dementie. Deze zorg is persoonlijk en op maat. We organiseren dit dichtbij inwoners in de wijken, zodat zij niet afhankelijk worden van het vervoer.
- **Eén aanspreekpunt.** Voor Arnhemmers met dementie is er één aanspreekpunt voor zorg en ondersteuning. We verbeteren de samenwerking tussen de wijkteams, de zorgverzekeraars, zorginstellingen en het Netwerk Dementie Arnhem.
- **Voorlichting en training.** Om Arnhemmers met dementie beter te helpen als ze winkelen, aan een loket of receptie komen, lichten we beleidsmakers, ondernemers en inwoners voor over de signalen en de problemen van dementie.

Welzijn versterken

We moeten de gezondheidsverschillen in Arnhem verkleinen, sociale problemen voorkomen en de kansen voor iedereen vergroten. Daarom kiezen we voor een integraal preventief sociaal beleid. Nu staan sommige Arnhemmers voor meer uitdagingen dan andere. Zij hebben meer zorg nodig. De gemeente ondersteunt hen en helpt hen hun kansen te vergroten.

- **Dichtbij.** Welzijnswerk is makkelijk te vinden en dichtbij huis.
- **Huisvesting.** We helpen maatschappelijke initiatieven bij het vinden van de juiste huisvesting.

- **Armoede-aanpak op maat.** D66 wil een armoede-agenda die uitgaat van maatwerk. De maatregelen die we nemen, zijn gericht op het helpen van Arnhemmers uit de armoede in plaats van te overleven in armoede. Strikte regels moeten daarin minder leidend worden.
- **Wachttijden tegengaan.** De gemeente voert actief regie op de wachttijden in de ouderenzorg, de ggz en jeugdzorg.
- **Innovatie in zorg en welzijn.** We geloven in de mogelijkheden die technologie te bieden heeft. We stimuleren technologie in de zorg, het onderwijs en in welzijn op plekken waar het Arnhemmers helpt.

Arnhem-Oost sterker maken

Met de 'Arnhem-Oost Aanpak' wil Arnhem de wijken Klarendal, Geitenkamp, Malburgen, Presikhaaf-West en het Arnhemse Broek sterker maken. Onderwijs, werk, veiligheid, wonen en openbare ruimte hangen in deze sociale aanpak met elkaar samen.

- **Bijsturen waar nodig.** D66 ondersteunt de 'Arnhem-Oost Aanpak'. Deze moet snel concreter worden en de resultaten houden we goed in de gaten. Waar nodig sturen we bij.
- **Doorzetten en financieren.** Wij vinden dat hier meer geld en genoeg tijd voor nodig is. We zijn vasthoudend in onze aanpak en zoeken samen met de Rijksoverheid naar financiering.

Beschermd wonen en maatschappelijke opvang

Arnhemmers met (zware) psychische problemen wonen steeds vaker niet in instellingen, maar in de wijk. Ook dak- en thuislozen verdienen een goede opvang. Met een eigen woning en een veilig thuis hebben kwetsbare Arnhemmers betere kansen om mee te doen in de maatschappij.

- **In de samenleving.** Arnhemmers met psychische problemen moeten zoveel mogelijk kunnen meedoen in de samenleving.
- **Kwetsbare inwoners beschermen.** Er moet voldoende ruimte zijn voor beschermd wonen. We zijn kritisch op aanbieders die deze hulp bieden. Ze moeten de afgesproken hulp bieden en de woonruimte moet voldoen aan het woningwaarderingstelsel (puntenstelsel). Hiermee voorkomt D66 dat kwetsbare groepen worden uitgebuit.
- **Niemand op straat.** Geen enkele Arnhemmer zou noodgedwongen op straat moeten hoeven leven. Een goede eigen woning is het beste startpunt om weer mee te kunnen doen in de samenleving. Met de woningcorporaties maken we afspraken over een buffer van flexibele woningen voor daklozen.
- **Overlast tegengaan.** Ook kwetsbare Arnhemmers horen in de wijken. Soms leidt dit echter tot problemen. Zorgaanbieders moeten samen met omwonenden en de gemeente deze problemen tegengaan.

Taal als de basis voor meedoen

Meedoen kost sommige Arnhemmers meer moeite dan andere. Taal wil nog weleens in de weg zitten. Sommige inwoners spreken niet of nauwelijks Nederlands en dat maakt elkaar begrijpen lastig, bijvoorbeeld in de klas, op het werk of bij de dokter. Daarnaast is het niet of niet goed kunnen lezen en schrijven voor sommigen een probleem. D66 zet zich in om taal voor iedere Arnhemmer toegankelijk te maken. Zo kan echt iedereen meedoen.

Programma voor laaggeletterdheid

Positief, kort en duidelijk schrijven zodat iedereen het begrijpt, D66 geeft het goede voorbeeld. Dit zetten we door naar de gemeente. Moeilijke woorden leggen we uit en waar mogelijk maken we gebruik van beeldmateriaal of een voorleesfunctie.

- **'100% geletterd'.** D66 steunt de brede samenwerking voor taalonderwijs voor laaggeletterden. We werken samen met schoolbesturen, maatschappelijke organisaties en lerarenopleidingen in het project '100% geletterd', om de laaggeletterdheid in Arnhem tot een minimum te beperken.
- **DigiTaalhuis.** We gaan door met het Rozet DigiTaalhuis, waar we Arnhemmers leren omgaan met een computer, online bankzaken en de DigiD. Ook breiden we verder uit naar Arnhem-Zuid en Presikhaaf.

- **Op het juiste niveau van school.** Het komt voor dat jongeren met onvoldoende taalniveau van school komen. Dat geeft problemen bij het vinden van werk. In samenwerking met mbo-scholen zorgen we dat alle Arnhemse jongeren hun opleiding afronden met een goed taalniveau (minimaal 2F/B1 voor lezen, schrijven, luisteren en spreken).
- **Nederlandse taal stimuleren.** Volwassen anderstaligen in Arnhem worden gestimuleerd om de Nederlandse taal te leren door hun bijvoorbeeld betaalbare en laagdrempelige cursussen aan te bieden wanneer ze zich registreren als nieuwe inwoner van de gemeente.

Een arbeidsmarkt voor iedereen

Vrij zijn om te doen wat je wil, begint bij je kansen op de arbeidsmarkt. Daarom verdient iedereen in Arnhem een goedbetaalde baan. D66 streeft ernaar om zoveel mogelijk Arnhemmers aan het werk te krijgen en te houden. Met een snel veranderende banenmarkt moet de gemeente daarin actief optreden, bijvoorbeeld in omscholing of het begeleiden van Arnhemmers van de ene naar de andere baan.

Makkelijke en toegankelijke hulp van de gemeente

Arnhemmers die hulp nodig hebben, moeten makkelijk hun weg kunnen vinden naar verschillende organisaties en gemeentelijke regelingen. De juiste informatie en laagdrempelig, persoonlijk contact zijn daarbij essentieel.

- **Er is één aanspreekpunt** voor Arnhemmers voor hulp en begeleiding op de arbeidsmarkt.

Bijstand een tussenstation, geen eindstation

Veel inwoners die in de bijstand zitten, willen weer aan het werk. Maar te vaak staan regels hier in de weg. D66 maakt ruimte om Arnhemmers op maat te helpen. Er worden minder eisen gesteld zodat inwoners makkelijker aan de slag komen, eventueel met een gedeeltelijke bijdrage van de overheid.

- **Werken naast een uitkering.** Het is mogelijk om met een uitkering tijdelijk bij te verdienen of aan de slag te gaan als vrijwilliger.
- **Meer kansen voor omscholing.** Het volgen van een opleiding of omscholingstraject wordt makkelijker voor Arnhemmers in de bijstand. Ook een volwaardige mbo- of hbo-opleiding is mogelijk.
- **Opstap naar een baan.** De gemeente ondersteunt meer maatschappelijke werkplekken (zoals Activerend Werk) voor mensen die het lastig vinden om aan een baan te komen.
- **Werk, onderwijs of ondersteuning.** Arnhemmers in de bijstand krijgen van de gemeente een aanbod voor werk, onderwijs of ondersteuning. Afwachten is geen optie. Maatwerk is hierbij cruciaal. Activerend werk is een goed voorbeeld, maar doorstromen naar een passende baan blijft zoveel mogelijk het doel.

Een leven lang ontwikkelen

Leren houdt nooit op. Technische innovaties gaan sneller dan ooit tevoren en dat heeft gevolgen voor de vaardigheden waarmee Arnhemmers een baan kunnen krijgen. De arbeidsmarkt verandert, ook in Arnhem, en hoewel veel inwoners werk zoeken, is er in sommige sectoren een groot tekort. D66 maakt het mogelijk om voor iedereen die dat wil, hulp te krijgen van werk te wisselen of door te ontwikkelen.

- **Omscholen voor innovatie.** Samen met onderwijsinstellingen en grote bedrijven in de regio zet de gemeente proactief in op (om)scholing naar sectoren waar banen zijn.

Een veilige stad

Iedereen moet vrij zijn om door de Arnhem te kunnen bewegen. Veiligheid is daarvoor noodzakelijk. Elke Arnhemmer moet kunnen leven zonder het ervaren van angst, dwang of intimidatie. Ook de aanpak van zware criminaliteit als drugs- en mensenhandel verdient meer aandacht. D66 zet in op het voorkomen en aanpakken van de oorzaken van criminaliteit. Waar preventie niet volstaat, zijn duidelijke regels en ingrijpen noodzakelijk.

We pakken de onderliggende oorzaken van criminaliteit aan

Symptoombestrijding werkt niet wanneer je de criminaliteit grondig wil aanpakken. Daarom kiest D66 voor een aanpak bij de bron. Criminelen uit het georganiseerde circuit raken we in hun portemonnee en we voorkomen nieuwe criminaliteit.

- **Preventie eerst.** We zetten een preventieaanpak op voor jongeren door middel van straatcoaches en educatieve, culturele en sportprogramma's. Daarmee beginnen we al op jonge leeftijd.
- **Integrale aanpak.** D66 pleit voor één integrale aanpak voor veiligheid, waarbij gemeente, politie, de FIOD en het OM samenwerken.
- **Ondermijning tegengaan.** Ondermijnende criminaliteit wordt wat ons betreft met voorrang wordt aangepakt. Dit vereist extra inzet van de gemeente, maar vooral ook een lobby richting de Rijksoverheid voor meer politiecapaciteit en snelle behandeling bij Openbaar Ministerie en rechtbanken.
- **Leefbaarheid en handhaving.** Voor de leefbaarheid van onze stad is het belangrijk dat mensen zich aan regels houden. Waar daadwerkelijk overtredingen worden vastgesteld moet er ook worden gehandhaafd.

Een veilig Arnhem doen we samen

Betere veiligheid vraagt van ons allen een alerte en proactieve houding. De gemeente neemt daarin het voortouw. Zo creëren we samen een veilig Arnhem.

- **Meldingsbereidheid.** We vergroten de meldingsbereidheid door de zichtbaarheid en bereikbaarheid van meldpunten te vergroten. Signalen koppelen we aan elkaar. Met de politie en relevante organisaties maken we afspraken over terugkoppeling op meldingen, zodat de melder zich serieus genomen voelt.
- **Alert.** Alle maatschappelijke organisaties zijn alert op huiselijk geweld en dierenmishandeling. Dit is vaak een voorspeller voor andere vormen van geweld.
- **Kinderen niet het slachtoffer.** Kinderen mogen niet het slachtoffer worden van het gedrag van hun ouders. Als er kinderen wonen, vindt ook bij crimineel gedrag géén huisuitzetting plaats.
- **Perspectief voor jongeren.** Samen met jongerenwerk werken we aan perspectief voor Arnhemse jongeren in kwetsbare wijken. In combinatie met het zichtbaar aanpakken van de georganiseerde misdaad moet dit deelname aan criminele netwerken op jonge leeftijd minder aantrekkelijker maken.
- **Veilig online.** We zorgen voor meer voorlichting over *sexting* en *grooming* in samenwerking met sociaal werkers, wijkcoaches en scholen.

Samenwerken met de politie

We willen als politiek meer samenwerking met de politie en inzicht in wat er speelt. Ook Arnhemmers krijgen via de gemeenteraad inspraak bij het stellen van prioriteiten door de lokale driehoek.

- **Etnisch profileren** door de gemeente of de politie gaan we tegen.
- **Inspraak.** We betrekken doelgroepen bij het maken van beleid en geven Arnhemmers en de gemeenteraad meer inspraak over de inzet van de politie op lokale prioriteiten.
- **Transparantie.** De gemeente moet in de lokale driehoek (met politie en Openbaar Ministerie) pleiten voor meer transparantie. Door achteraf meer informatie openbaar te maken, kan helderder worden hoe besluiten in de driehoek tot stand zijn gekomen.

Een realistisch drugsbeleid

Een 'war on drugs' werkt niet. Het verbod op de productie en verkoop van drugs heeft er niet voor gezorgd dat er minder gebruikt wordt. Tegelijkertijd verdienen criminelen er miljarden aan. Bovendien slaagt de overheid er nu niet in de veiligheid van gebruikers te garanderen. D66 pleit daarom voor een realistisch drugsbeleid, waar we drugs als wiet en xtc, net als alcohol en tabak, streng reguleren en ontraden, maar de productie ervan en handel erin niet illegaal maken.

- **Gereguleerde wiet.** Arnhem is geselecteerd voor de wietproef. D66 wil dit experiment zo snel mogelijk uitvoeren en leren van de goede uitkomsten. Ook blijven we ons inzetten voor ruime randvoorwaarden, zodat het een volwaardige proef wordt.
- **Inzet voor meer reguleren.** Op de langere termijn kiezen we voor regulering van alle drugs, te beginnen met wiet en xtc. Lokaal nemen we daarin het voortouw. Samen met andere gemeenten lobbyen we voor een realistisch en werkend beleid voor alle drugs.

Sekswerk is werk

Criminaliseren en stigmatiseren van sekswerk leidt tot misstanden en werkt mensenhandel in de hand. Daarom pleit D66 voor het volledig decriminaliseren van sekswerk. Sekswerkers moeten in Arnhem op een veilige wijze hun werk kunnen uitoefenen.

- **Stigma aanpakken.** We zetten ons actief in om het stigma op sekswerk aan te pakken.
- **Decriminalisering.** Decriminalisering wordt het uitgangspunt voor alle sekswerkbeleid. Arnhem gaat op nationaal niveau actief lobbyen voor volledige decriminalisering van sekswerk.
- **Betrek sekswerkers bij het beleid.** We praten niet óver, maar mét sekswerkers. Wanneer nieuw beleid op het gebied van sekswerk wordt vastgesteld, worden sekswerkers hier vooraf actief bij betrokken.
- **Meer werkplekken.** De gemeente realiseert meer veilige werkplekken voor sekswerkers in Arnhem waar sekswerkers zowel met als zonder vergunning kunnen werken. We willen dat sekswerkers ook thuis hun beroep kunnen uitoefenen en we zetten ons in voor het behoud van de tippelzone.
- **Omscholen.** Door het stigma op sekswerk is het soms lastig voor sekswerkers om ander werk te gaan doen. Sekswerkers die vrijwillig besluiten te stoppen met sekswerk, ondersteunen we daarom met een uitstapprogramma.

Creatief, innovatief en ondernemend Arnhem

Een vooruitstrevende economie

Terwijl de stad zich ontwikkelt, moet de lokale en regionale economie mee-ontwikkelen. Bij een groter aantal inwoners hoort ook nieuwe werkgelegenheid. En dat kan ook, want er zijn economische kansen genoeg. Startups en het MKB zijn de motoren van banen en innovatie, en daarmee van de groei van onze lokale economie. Arnhem moet daarom de MKB-vriendelijkste stad van Gelderland worden. We zetten in op creativiteit en innovatie, maken ruimte voor ondernemerschap vanuit het mbo en hbo, zoeken de samenwerking op over de grenzen en zetten in op onze topsectoren: energie, mode en dienstverlening.

Meer ruimte voor ondernemen

Om ondernemen in Arnhem te stimuleren, moeten we ondernemers de ruimte geven. Regels moeten minder beperken, bijvoorbeeld in regelluwe zones, en samenwerking met de gemeente en tussen ondernemers onderling is leidend. Daarnaast kiezen we voor toekomstbestendige werklocaties.

- **Vrijheid voor ondernemers.** We behouden de ruime openingstijden voor winkels en de horeca. Waar mogelijk behouden we ook de terrassen die vanwege corona zijn uitgebreid.
- **Regelluwe zones.** Ondernemers ondernemen! De gemeente bepaalt vaak voorwaarden waaronder ondernemers ondernemen. Dit wordt vastgelegd in lokale regelingen en vergunningen. In regelluwe zones voeren bedrijfsleven en overheid overleg over het hanteren van geen of zo weinig mogelijk regels en vergunningen. In die gebieden moet meer mogelijk zijn zonder vergunningen.
- **Bedrijfsinvesteringszones.** Ondernemers die samen aan de slag willen in hun omgeving, krijgen bij voldoende draagvlak steun voor een bedrijfsinvesteringszone (BIZ), bijvoorbeeld in de binnenstad of op bedrijventerreinen.
- **Toekomstbestendige werklocaties.** Bedrijventerreinen en kantorenparken moeten toekomst hebben: aantrekkelijk voor ondernemers, goed onderhouden, groener en meer bereikbaar. Waar nodig gaan we werklocaties vernieuwen en verbeteren. Hierbij willen we de ruimte zo efficiënt mogelijk benutten. Het combineren van wonen en werken is hierbij soms een mogelijkheid.

Innovatie en uitwisseling ondersteunen

Creativiteit en innovatie zijn dé kracht van Arnhem. Dat geldt voor zowel onze mode- als onze energiesector. Om daar optimaal gebruik van te maken, moet uitwisseling tussen starters en ondernemers actief door de gemeente worden ondersteund.

- **'Startclub Arnhem'.** We bouwen start-up netwerk 'Startclub Arnhem' uit en zetten in op goed bereikbare uitwisselings-hotspots.
- **Samenwerking.** De gemeente stimuleert samenwerkingsverbanden gericht op uitwisseling en innovatie verbonden aan Arnhemse krachtsectoren. Hierbij werken we regionaal samen.
- **Starten zonder OZB.** Startende ondernemers worden door de gemeente ondersteund, bijvoorbeeld door mee te werken aan transformaties en door lastenverlaging. We maken leningen beschikbaar en stellen hen de eerste drie jaar OZB-vrij.

Investeren in kennis en kunde

De arbeidsmarkt is in sommige sectoren krap. D66 vindt het belangrijk om te investeren in talent.

- **Kenniscentra oprichten of uitbouwen.** In samenwerking met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven richten we kenniscentra op of bouwen die uit. Denk hierbij aan Connectr (op energiegebied) en het Centre of Expertise Future Makers (op het gebied van duurzame mode). We richten ons hierbij op de krachtsectoren van Arnhem.
- **Een leven lang ontwikkelen.** De gemeente ondersteunt en stimuleert volwasseneneducatie en maakt een leven lang ontwikkelen mogelijk. Ook hiervoor werken we samen met onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven in de regio.
- **Stageplekken.** In sectoren waar een tekort is aan stageplekken stimuleren we meer volwaardige stageplekken. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld door stages aan te bieden op mbo-, hbo- en wo-niveau.

Over grenzen heen kijken

De positie van de krachtregio Arnhem-Nijmegen tussen de Randstad en Nordrhein-Westfalen biedt kansen voor samenwerking. D66 wil deze kansen beter benutten om het economisch profiel en het vestigingsklimaat in Arnhem te versterken. Ook samenwerken binnen de regio is nodig om internationaal te kunnen concurreren.

- **Herkenbaar profiel.** Samen met de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen en de *Foodvalley* (rond Wageningen) blijft Arnhem werken aan een herkenbaar en concurrerend economisch profiel.
- **Strategisch samenwerken en kennisuitwisseling met omliggende regio's.** We zoeken naar strategische (economische) samenwerkingsverbanden met andere regio's in de directe omgeving van Arnhem, zoals de Regio Achterhoek (*smart industry*) en de *Cleantech* Regio (Stedendriehoek).
- **Blijvend samenwerken met Duitsland.** We zetten in op samenwerking met Duitse steden, zoals Düsseldorf. Daarbij richten we ons op een blijvende inzet. Ook komt er een Duitstalige accountmanager.
- **In Europa.** Samen met onze partners in de regio willen we meer Europees samenwerken. We onderzoeken de kansen van Europese fondsen voor de gemeente Arnhem.
- **Beter verbonden.** D66 maakt zich hard voor betere verbindingen met andere innovatieve regio's in Nederland – Utrecht, Rotterdam-Den Haag, Amsterdam, Zwolle en Eindhoven – en met Nordrhein-Westfalen. Snelle en zekere intercityverbindingen zijn hiervoor nodig. Richting Duitsland moet zowel een hogesnelheidslijn als een reguliere treinverbinding ieder uur beschikbaar zijn.

Een circulaire toekomst

De overgang naar een duurzaam Arnhem – een Arnhem waarin circulair wordt gebouwd, de hele stad van het aardgas is afgekoppeld en het vervoer volledig elektrisch is – biedt economische kansen. Onder circulair verstaan we dat rest- en afvalstromen lokaal of regionaal weer volledig en nuttig worden gebruikt. Zo zorgen we dat we steeds minder nieuwe grondstoffen nodig hebben en beperken we transport. Ook in de circulaire economie zou Arnhem voorop moeten lopen. Dit vraagt om een voorbeeldrol van de gemeente.

- **Circulair inkopen.** De gemeente volgt het VNG-grondstoffenakkoord en de afspraken die in de regio zijn gemaakt over circulair bouwen van huizen en wegen. Ook in de eigen inkoop wordt Arnhem circulair: in 2030 gebruiken we 50% minder grondstoffen dan in 2020 en in 2050 bereiken we een 100% circulaire inkoop.
- **Kringlopen in het bedrijfsleven.** Door samenwerking tussen bedrijven kan het afval van de één de grondstof voor de ander zijn. De gemeente ondersteunt samenwerking tussen bedrijven of binnen bedrijventerreinen om dit mogelijk te maken.
- **Deeconomie.** Door minder bezit van bijvoorbeeld gereedschappen, auto's of zelfs gebouwen zijn minder grondstoffen nodig. De deeconomie maakt een circulaire economie makkelijker. In het economisch en ruimtelijk beleid moet de gemeente daarom de deeconomie op een verantwoorde wijze ondersteunen.
- **Stadslandbouw.** D66 wil de productie, distributie, verwerking en handel van voedsel dicht bij huis houden. In regionaal verband werken we aan korte, circulaire voedselketens die ons eten duurzamer maken. Daarnaast willen we de huidige, kleinschalige stedelijke projecten voor stadslandbouw in combinatie met zorg en participatie uitbreiden. Biodiversiteit in de stad speelt hierbij een belangrijke rol. Nieuwe ontwikkelingen in stedelijke voedselproductie moeten in Arnhem kunnen worden beproefd.

Een aantrekkelijke binnenstad

De historische binnenstad is een van de trekpleisters van Arnhem. Het is bovendien dé plek waar Arnhemmers elkaar ontmoeten. Toch staat de binnenstad voor grote uitdagingen. Zo dreigt leegstand, ervaren inwoners onveiligheid en is de binnenstad sterk versteend. Hoog tijd om daar verandering in te brengen. D66 kiest samen met Platform Binnenstad Arnhem voor het aanbrengen van een focus in verschillende kwartieren van de binnenstad. Zo blijft de binnenstad op vele gebieden aantrekkelijk: voor kleine winkels in de 7 Straatjes, voor uitgaan in het Korenkwartier of voor toerisme en erfgoed in het Eusebiuskwartier.

We behouden een diverse en levendige binnenstad

Arnhem heeft een ijzersterke binnenstad die jaarlijks veel mensen aantrekt en vermaakt. D66 wil dat graag zo houden en dat vraagt om extra aandacht. De functies van de binnenstad veranderen. Dat biedt kansen, maar we waken er tegelijkertijd voor dat de binnenstad niet aan levendigheid verliest.

- **Wonen en andere functies.** Om leegstand te voorkomen, stimuleren we het toevoegen van woningen in de binnenstad. De Looierstraat leent zich voor andere functies dan winkels en horeca, maar ook in het winkelgebied is meer diversiteit aan functies waardevol. Ook maken we meer ruimte voor andere vormen van bedrijvigheid.
- **Maakindustrie.** Er komt ruimte voor kleinschalige maakindustrie, eventueel gecombineerd met verkoop, in de binnenstad.
- **'Blurring'.** De combinatie ('blurring') van cultuur, winkels en horeca moedigen we volop aan.

Groen en water

Arnhemmers ontmoeten elkaar in de binnenstad. Deze ontmoetingen willen we een plek geven in een groene omgeving. Tegelijkertijd verminderen groen en water de hittestress en de wateroverlast in de binnenstad.

- **Groene oases.** We creëren groene oases in de binnenstad. Op versteende plekken maken we groen en ruimte voor ontmoeting. Ook de verbindingen tussen de binnenstad en het stationsgebied, Park Sonsbeek, de Steenstraat en het Modekwartier moeten groener en aantrekkelijker worden.
- **De hele Jansbeek zichtbaar.** D66 wil de Jansbeek vanaf de noordzijde bovengronds te brengen. De beek wordt prominent zichtbaar op het Gele Rijders Plein, loopt door de Bovenbeekstraat en de Beekstraat om vervolgens aan te sluiten op het deel in de zuidelijke binnenstad.

Met de horeca werken aan een veilige binnenstad

Arnhemmers ervaren te weinig veiligheid in de binnenstad. Door meer diverse functies en het verhogen van het aantal inwoners in de binnenstad zorgen we ervoor dat er ook op latere tijdstippen mensen op straat aanwezig zijn. Maar er ligt ook een verantwoordelijkheid bij ondernemers en eigenaren van panden om samen te werken aan een fijne, veilige binnenstad.

- **Veilig uitgaan.** We ondersteunen de vorming van een horecaconvenant 'Veilig uitgaan', waarin we praktische afspraken maken over de verantwoordelijkheden van de gemeente, de politie en van horecaondernemers.
- **Geen discriminatie.** We zorgen dat iedereen zich thuis kan voelen in Arnhem. Discriminatie in het uitgaansleven pakken we direct ter plekke aan.
- **Sfeer.** Goede verlichting, schone straten en gezellige sfeergeluiden moeten bijdragen aan het veiligheidsgevoel van Arnhemmers, zowel in het centrum als op de loop- en fietsroutes naar de binnenstad toe.

Arnhem als stad om te bezoeken

Niet alleen voor de inwoners zelf is Arnhem een aantrekkelijke stad. Verschillende parels zetten Arnhem nationaal en internationaal op de kaart. Dit is belangrijk voor onze lokale economie en voor de levendigheid in de stad. Daar kunnen we als gemeente nog meer uit halen.

De verbinding tussen Arnhemse parels

Het Arnhemse erfgoed, de Veluwe, het Openluchtmuseum, het Modekwartier, de Arnhemse kunstsector, de binnenstad en Burgers' Zoo zijn stuk voor stuk unieke trekpleisters voor onze stad. D66 wil deze parels met elkaar verbinden, waardoor ze elkaar versterken.

- **Toeristische verbinding naar Noord en Zuid.** D66 wil een hoogwaardige toeristische verbinding tussen het Gelredome, Meinerswijk, Arnhem Centraal, Burgers' Zoo, het Nederlands Openluchtmuseum en Nationaal Park de Hoge Veluwe, bijvoorbeeld met een historische of innovatieve trolley.

- **Entree van de binnenstad.** Het station is een belangrijke entree van de binnenstad. Dat willen we beter verbinden met zowel het horeca- als het winkelgebied.
- **Naar Modekwartier en Steenstraat.** Veel bezoekers komen in Arnhem voor zowel de binnenstad als het Modekwartier of het Spijkerkwartier. D66 wil daarom een betere, groene verbinding over het Velperplein en de Van Muijlwijkstraat.
- **Eusebius.** We ondersteunen de ontwikkeling van de Eusebiuskerk tot cultuur- en erfgoedlocatie in het hart van de stad. Het Eusebiuskwartier rondom de kerk draagt bij aan de aantrekkelijkheid van Arnhem voor zowel inwoners als bezoekers.
- **Erfgoed zichtbaar.** We behouden en versterken ons erfgoed. D66 wil dat de gemeente investeert in de zichtbaarheid van het Arnhemse verleden, zowel in het straatbeeld en oorlogsmonumenten als in 'nieuwe' opgravingen.
- **Herdenking Tweede Wereldoorlog.** Jaarlijks besteedt Arnhem op een goede wijze aandacht aan *Operation Market Garden*. Wij willen dat er meer aandacht wordt gegeven aan andere gebeurtenissen en de rol die Arnhem verder ook in de Tweede Wereldoorlog vervuld, daarom ook aandacht voor bijvoorbeeld de evacuatie, Diogenesbunker en Fliegerhorst Deelen.

Een herkenbare stad

D66 vindt het belangrijk om het herkenbare profiel van Arnhem te blijven versterken. Arnhemse belangen komen zo hoger op de agenda in Den Haag en Brussel. Ook halen we zo meer investeringen vanuit de markt en van de Rijksoverheid en Europa naar ons toe.

- **Investeren.** We versterken het onderscheidende profiel van Arnhem en richten ons op de sectoren waar onze stad in uitblinkt: energie, cultuur en groen. Ook de gemeente moet in de zichtbaarheid en herkenbaarheid van Arnhem investeren.
- **Samen met de regio.** We trekken samen op met de regio in de versterking van ons profiel: met de directe buurgemeenten, maar ook met Nijmegen en Wageningen.
- **Herkenbare marketing.** D66 ondersteunt een grotere rol voor onze citymarketingorganisatie 'Dit is Arnhem'. De uitingen van de gemeente zelf en van de citymarketingorganisatie voegen we samen tot één herkenbaar merk.

Een culturele stad

Arnhem is de culturele hoofdstad van het oosten. Met uitstekend cultuuronderwijs in vele vormen, een cultuuraanbod op topniveau, nationale en internationale evenementen en een rijke geschiedenis onderscheiden we ons van andere steden. Daar zijn we in Arnhem trots op. Cultuur vinden we een investering in de samenleving: het biedt mensen de kans om te leren, zich te ontwikkelen en met elkaar in gesprek te gaan. Daarom wil D66 dat kunst en cultuur voor iedereen toegankelijk is en blijft.

Cultuur ontwikkelen en huisvesten

De culturele toporganisaties Oostpool, Introdans en Phion zijn een belangrijke trekpleister voor Arnhem. Deze moeten we voor Arnhem behouden en hun meerwaarde moeten we maximaal benutten. We zetten ons in om deze gezelschappen nationaal op de kaart te zetten, bijvoorbeeld door middel van citymarketing, en we stimuleren samenwerking met partners in de stad. Goede huisvesting is hiervoor de basis.

- **Van amateurkunst tot topcultuur.** D66 wil blijvende investeringen en aandacht voor zowel topcultuur als amateurkunst. Cultuur moet bereikbaar zijn voor een zo breed mogelijke doelgroep. Door kinderen al jong actief te laten meedoen met cultuur wordt de basis gelegd voor de toptalenten van de toekomst.
- **Talentontwikkeling.** We schenken meer aandacht aan professionele talentontwikkeling in de creatieve sector. Daarmee vergroten we de kansen voor net afgestudeerde kunstenaars, muzikanten en vormgevers van bijvoorbeeld ArtEZ hogeschool voor de kunsten. Ook ondersteunt D66 de voortzetting van topevenementen in de stad.
- **Stadstheater, Introdans en Oostpool.** We zetten de vernieuwing van het Stadstheater, ook de thuisbasis van Introdans en Oostpool, door. We zien het theater als meer dan een podium. Het is ook de plek waar voorstellingen bedacht en

gemaakt worden, waar verschillende kunstdisciplines elkaar ontmoeten en waar (jonge) Arnhemmers kennismaken met professionele podiumkunstenaars en hun manier van werken.

- **Huisvesting voor alle cultuur.** Goede huisvesting is noodzakelijk. D66 zet zich in voor voldoende ruimte voor culturele instellingen, verenigingen en ondernemers, waarbij rekening wordt gehouden met opslag-, oefen- en ontmoetingsruimtes.
- **In heel Arnhem.** We zorgen voor een evenwichtiger spreiding van het cultuuraanbod, de mogelijkheden en de huisvesting in Arnhem. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar Arnhem-Zuid. Bij investeringen in maatschappelijke gebouwen zoals MFC's (multifunctionele centra) of brede scholen wordt rekening gehouden met ruimte voor medegebruik door cultuurinstellingen of kunstonderwijs.
- **Bereikbaar.** Culturele instellingen moeten voor alle Arnhemmers, ook 's avonds, goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.

Cultuur en onderwijs

Kunst en cultuur zijn voor iedereen. Daarom moet ook iedereen de kans hebben om van kunst en cultuur te genieten en eraan mee te doen. Dat begint bij de jeugd. Door de samenwerking tussen het onderwijs en de cultuursector te verbeteren, en het beter mogelijk maken mee te doen aan cultuur, verkleinen we verschillen en vergroten we kansengelijkheid.

- **Cultuureducatie.** We stimuleren en helpen scholen bij cultuureducatie, zowel in de lessen als door het mogelijk maken van bezoeken aan culturele instellingen en het organiseren van culturele activiteiten in de school (bijvoorbeeld met 'muziek in de klas').
- **Betrokken cultuurinstellingen.** Van alle cultuurinstellingen die subsidie ontvangen, vragen we een actieve verbinding met het onderwijs of de jeugd in Arnhemse wijken. We willen dat alle Arnhemse kinderen theater- en dansvoorstellingen, en het museum kunnen bezoeken.
- **Toegankelijk en betaalbaar.** Om kunst en cultuur toegankelijk te maken, kijken we onder meer naar het aanpassen van openingstijden en gratis toegang voor schoolgaande kinderen.
- **Meedoen aan cultuur.** We willen dat meer Arnhemse jongeren kunnen meedoen aan cultuuractiviteiten. Daarom vergroten we de bekendheid van het Jeugdfonds 'Sport en Cultuur'.

Arnhem van ons allemaal

Een inclusief Arnhem

De gemeente is er voor haar inwoners. De gemeente en haar dienstverlening moeten dan ook aansluiten bij de wensen van haar inwoners. Inwoners moeten tijdig en in begrijpelijke taal worden geïnformeerd over veranderingen in hun eigen leefomgeving. Hiermee voorkomen we dat Arnhemmers worden verrast door iets wat direct invloed op hen heeft.

Open en transparant

D66 wil een stadsbestuur dat dienstbaar is aan de inwoners van Arnhem. De gemeente moet bereikbaar zijn, vragen helder beantwoorden en zich houden aan afspraken en wettelijke termijnen. Een open en transparant bestuur is noodzakelijk voor het vertrouwen van inwoners in de overheid.

- **Begrijpelijke taal.** De gemeente gebruikt begrijpelijke taal (op B1-niveau). Moeilijke woorden leggen we uit en waar mogelijk maken we gebruik van beeldmateriaal of een voorleesfunctie. Ook komt er meer aandacht voor de tijdigheid van communicatie. Daarbij heeft zowel de gemeente als D66 een voorbeeldfunctie.
- **Tijdig en toegankelijk.** Als de gemeente inwoners informeert, doet ze dat ruim op tijd en zo toegankelijk mogelijk. We maken altijd duidelijk waar mensen met vragen terecht kunnen en zorgen dat die vragen ook vlot worden beantwoord.
- **Bereikbaar en aanspreekbaar.** Een open overheid is goed bereikbaar, ook fysiek en per telefoon. Inwoners zijn geen nummer en menselijke communicatie staat centraal. Ook inhoudelijke vragen moeten telefonisch beantwoord kunnen worden en niet enkel per e-mail of via een app.
- **Informatie automatisch toegankelijk.** We ontwikkelen de komende jaren een werkwijze waarbij zoveel mogelijk gemeentelijke informatie automatisch voor inwoners toegankelijk wordt.
- **Openbare stukken zonder zwartlakken.** Informatie en stukken die nog niet openbaar gemaakt zijn, worden ruimhartig aan inwoners verstrekt als zij daarom vragen. Het weglakken van tekst wordt alleen in uiterste noodzaak gedaan. We voorkomen dat een WOB-verzoek nodig is om aan openbare informatie over het stadsbestuur te komen.
- **Open data.** De gemeente verzamelt door onderzoeken en metingen veel gegevens. Die gegevens zijn van ons allemaal. Binnen de regels van de privacywetgeving maken we data zo veel mogelijk openbaar voor inwoners, bedrijven en instellingen.
- **Zorgvuldige controle.** Goed toezicht op het gemeentelijke bestuur is nodig voor een open en transparante overheid. De gemeenteraad voert deze taak uit door toe te zien op het beleid en de uitvoering. De interne gemeentelijke controles en de controle door de gemeenteraad, de accountant en de Rekenkamer moeten zorgvuldig plaatsvinden en voldoende aandacht van de politiek krijgen.

Meedenken, meepraten en meedoen

D66 vindt de stem van Arnhemmers essentieel voor een goed bestuur. Daarom moet het makkelijk zijn voor inwoners om bij de gemeente aan te kloppen en met een medewerker te kunnen spreken. Maar ook burgerinitiatieven moeten worden aangemoedigd. Dit versterkt de grip van burgers op hun eigen leefomgeving en is van grote waarde voor de stad. Daarnaast moet de gemeente op zoek gaan naar nieuwe manieren om het gesprek met haar inwoners aan te gaan.

- **Het referendum** is een belangrijk democratisch middel en dat blijven we koesteren. Over de vraagstelling van een referendum is geen politieke discussie mogelijk. Deze moet objectief zijn en met 'ja' of 'nee' kunnen worden beantwoord.
- **Ondersteunen van burgerinitiatieven.** We maken het makkelijk voor burgerinitiatieven om van de grond te komen door waar nodig de hulp van deskundige ambtenaren aan te bieden. De subsidiemogelijkheden voor burgerinitiatieven behouden we.
- **Jongeren betrekken.** We betrekken jongeren bij de lokale democratie. We kennen de burgeragering vanaf 12 jaar en een kinderburgemeester. We ondersteunen nieuwe initiatieven om jongeren meer te betrekken bij de politiek, zeker als deze initiatieven van jongeren zelf komen.
- **Vanuit vertrouwen.** We geven inwoners de ruimte en het vertrouwen om goede ideeën uit te werken. Waar regels of procedures initiatieven in de weg staan, proberen we dat snel op te lossen.

- **In gesprek.** Meedoen gaat niet vanzelf en betekent voor iedereen iets anders. De overheid zoekt (nieuwe) manieren om de dialoog aan te gaan met inwoners. Ook de raadsleden van D66 zijn zichtbaar in de stad en gaan het gesprek aan met inwoners.
- **Inclusief.** We zetten ons in voor een inclusieve samenleving. Iedereen die mee wil doen, moet die kans krijgen. Dit betekent onder meer dat we ervoor zorgen dat iedere Arnhemmer zich vrij door de stad kan bewegen en dat publieke gebouwen voor iedereen toegankelijk zijn. Ook aan discussies over de toekomst van de stad moet iedereen, ongeacht beperking, kunnen bijdragen.

Diversiteit en discriminatie

Arnhem is een diverse stad en dat koesteren we. Het komt voor dat Arnhemmers bedoeld of onbedoeld worden gediscrimineerd. Soms gebeurt discriminatie heel direct, bijvoorbeeld als iemand vanwege zijn achtergrond of huidskleur geweigerd wordt bij de ingang van een club. En soms is discriminatie bijna onzichtbaar, bijvoorbeeld doordat mannen en vrouwen niet dezelfde carrièrekansen krijgen. Of doordat intersekse personen worden gedwongen te kiezen tussen het label 'man' of 'vrouw'. We gaan actieve, zichtbare discriminatie vanzelfsprekend hard tegen. Maar ook de sluimerende en onbekende vormen van discriminatie willen we vermijden. Daarvoor is permanente aandacht en bewustwording nodig.

- **Onacceptabel.** De gemeente accepteert wat D66 betreft geen enkele discriminatie op welke grond dan ook bij of door organisaties waarmee zij samenwerkt. Waar we bewuste of onbewuste discriminatie ontdekken, gaan we altijd het gesprek aan. Dit kan leiden tot het beëindigen van een samenwerking.
- **Meldingsbereidheid.** We vergroten de meldingsbereidheid bij discriminatie door de zichtbaarheid en bereikbaarheid van meldpunten te vergroten. Signalen koppelen we aan elkaar. Met de politie en relevante organisaties maken we afspraken over terugkoppeling op meldingen, zodat de melder zich serieus genomen voelt.
- **Uitgaansleven.** We zorgen dat iedereen zich thuis kan voelen in Arnhem. Discriminatie in het uitgaansleven pakken we direct ter plekke aan.
- **Etnisch profileren** door de gemeente of de politie gaan we tegen.
- **Discriminerende algoritmes.** We zorgen voor bewustwording bij ambtenaren over mogelijk discriminerende effecten van verkeerd datagebruik. D66 wil dat de gemeente transparant is over het gebruik van algoritmes en over de mogelijke risico's. Het gebruik van algoritmes wordt gepubliceerd in een openbaar toegankelijk algoritmeregister. Bij beslissingen op basis van algoritmes die ingrijpend zijn voor Arnhemmers is altijd een menselijke toets nodig.
- **Voorbeeldfunctie.** Onopzettelijke discriminatie komt ook binnen de gemeentelijke organisatie voor. In het personeelsbeleid streven we naar diversiteit, inclusie en naar een werkomgeving die niemand uitsluit. Medewerkers verdienen gelijke kansen en beloning moet gekoppeld zijn aan prestatie, niet aan leeftijd, achtergrond of geslacht. Dat vraagt blijvende aandacht en een cultuurverandering.
- **Seksuele diversiteit en genderidentiteit** horen op een positieve wijze onderwerp van gesprek te zijn op alle Arnhemse scholen. De gemeente ondersteunt netwerken van leerlingen die zorgen voor een veilige schoolomgeving voor iedereen (*Gender and Sexuality Alliances* of GSAs). Daarnaast spreekt de gemeente basis- en middelbare scholen aan op hun wettelijke plicht LHBTIQ+ acceptatie te bevorderen. We accepteren het niet als scholen hier niet aan willen meewerken.
- **Acceptatie van anders werkend lichaam.** Kinderen met een anders werkend lichaam moeten zoveel mogelijk les krijgen op reguliere scholen. Zo wordt de acceptatie van deze groep vergroot. We zorgen daarom voor toegankelijkheid van alle schoolgebouwen voor alle kinderen.
- **Stages en woningmarkt.** Bij signalen van discriminatie bij het krijgen van stageplekken of het vinden van een woning, ondersteunt de gemeente bij het aanspreken van degene die zich hieraan schuldig maakt. Vanzelfsprekend werkt de gemeente niet met dergelijke partijen samen.
- **Acceptatie van HIV.** D66 zet zich in voor de maatschappelijke acceptatie en het tegengaan van uitsluiting van personen met HIV.

- **'Roze Loper' in de zorg.** Ook zorg- en welzijnsinstellingen moeten een veilige omgeving vormen voor LHBTIQA+-Arnhemmers. Daarom willen we een 'Roze Loper', een keurmerk voor LHBTI-vriendelijke zorg, voor zoveel mogelijk Arnhemse zorginstellingen.
- **Veilig sporten voor iedereen.** Sport moet voor iedereen veilig zijn. Discriminatie en racisme gaan we actief tegen. Samen met de sportaanbieders in de stad zetten we in op maatregelen en activiteiten waarmee discriminatie actief wordt tegengegaan, zoals voorlichtingen en trainingen.

Verantwoord bestuur

Goed besturen gaat niet vanzelf. Er is aandacht nodig voor hoe wij de overheid organiseren op een dusdanige wijze dat ook in de toekomst Arnhemmers democratische keuzes kunnen maken over hun stad. Ook de veranderende wereld brengt nieuwe uitdagingen met zich mee, zoals digitalisering, waar we als overheid verantwoord mee om moeten gaan.

Digitale overheid

De afgelopen jaren zijn meerdere gemeenten slachtoffer geworden van *hacks*, *ransomsoftware* en datalekken. Maar ook burgers worden steeds vaker het slachtoffer van *phishing* en digitale criminaliteit. De digitale veiligheid vereist onze constante aandacht. Hierbij leggen we de focus op zowel de techniek als op de digitale weerbaarheid van ambtenaren en inwoners.

- **Lekken melden.** Het moet mogelijk zijn om op verantwoordelijke wijze veiligheidslekken te melden via een digitale klokkenluidersregeling. We maken afspraken hoe zulke lekken vervolgens moeten worden opgelost.
- **Vrij van digitale controle.** D66 vindt het belangrijk dat iedereen vrij in de openbare ruimte kan bewegen. Het gebruik van cameratoezicht, zowel met vaste als met mobiele camera's, beperken we zoveel mogelijk. Het monitoren van bezoekersstromen op basis van tot individuele personen herleidbare (telefoon-)signalen wijzen we af.
- **Privacyrisico's** moeten volgens een vaste methode (een PIA, *Privacy Impact Assessment*) onderzocht worden, voordat de gemeente gegevens verzamelt of bestaande gegevensbestanden aan elkaar koppelt.
- **Altijd een fysiek alternatief.** Ook in de lokale overheid is sprake van steeds meer digitalisering. Voor D66 is het belangrijk dat digitalisering de inwoner helpt en de kloof tussen inwoner en gemeente niet vergroot. Het uitgangspunt van de gemeentelijke dienstverlening is digitaal waar het kan, fysiek voor wie dat wil.
- **Eén toegankelijke gemeentelijke website.** De gemeente heeft nu heel veel verschillende websites. Dat is verwarrend, lastig herkenbaar en moeilijk in het beheer. Arnhem.nl moet het toegangspunt zijn voor alle vragen van inwoners, ondernemers en bezoekers. Deze website moet volledig toegankelijk zijn voor mensen met een auditieve of visuele beperking. Dat geldt ook voor de informatie van de gemeenteraad en de uitzendingen van raadsvergaderingen. Ook moet de website toegankelijker worden voor bezoekers met een internationale achtergrond.

Regionale samenwerking

Arnhem is niet alleen, maar samen met zeventien andere gemeenten onderdeel van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen. Deze samenwerking is cruciaal voor de toekomst van de hele regio waar het gaat om bereikbaarheid, economische ontwikkeling en duurzaamheid. Ook in de lobby naar de provincie, Rijksoverheid, Euregio en Europese Unie kunnen de gemeenten samen meer bereiken dan ieder alleen.

- **Meer en beter samenwerken.** Onze regionale samenwerking kan worden versterkt door zowel op het niveau van de burgemeesters, de colleges en de gemeenteraden als op het niveau van de ambtelijke organisatie meer op elkaar af te stemmen en samen op te trekken.
- **Democratie bewaken.** De gemeenteraad blijft de gekozen vertegenwoordiging van de inwoners van Arnhem. Daarom is het van belang dat hij grip houdt op de regionale samenwerking: wat regionaal gebeurt moet (ook) in de Arnhemse raad besloten zijn. Vroegtijdig informeren van de gemeenteraden en de ruimte om met verschillende raden samen te werken in het maken van keuzes vinden we daarom belangrijk.

Financiën klaar voor de toekomst

De gemeentelijke financiën op orde, daar zet D66 zich al meerdere raadsperiodes voor in. Vanwege de coronacrisis heeft Arnhem flink geïnvesteerd. We hebben gebruikgemaakt van de ruimte die er was. Maar nu moeten we ons weer op de toekomst richten, zodat we ook de volgende crisis financieel aankunnen. We schuiven de rekening niet door naar volgende generaties en zorgen dat ook in de toekomst Arnhem financieel gezond is. Zo kunnen we ook dan de keuzes maken die voor de uitdagingen van die tijd nodig zijn.

- **Begroting op orde.** D66 zet zich opnieuw in voor een sluitende begroting en voor het hebben van een voldoende grote buffer om financiële risico's op te kunnen vangen.
- **Geen stijging van lasten.** We willen de belastingen niet meer verhogen dan de inflatie, met uitzondering van de OZB-opslag niet-woningen ten behoeve van het Ondernemersfonds. Die kan bij breed draagvlak onder bedrijven én instellingen worden verhoogd.
- **Efficiënt blijven werken.** De gemeente werkt zelf zo efficiënt mogelijk. Alle afdelingen en diensten worden regelmatig doorgelicht om te kijken of er besparingen mogelijk zijn.
- **Financieel gezonder in 2026.** Solvabiliteit, schuldquote en weerstandsvermogen – de kengetallen waaraan je kunt zien hoe financieel gezond de gemeente is – bekijken we in samenhang. We willen dat Arnhem de komende vier jaar toegroeit naar een verbetering van deze kengetallen.

Richtingwijzers D66

De uitgangspunten van D66 zijn vastgelegd in de vijf 'Richtingwijzers'. Deze geven richting aan het denken en de ideevorming binnen de partij, maar hebben niet de status van dogmatische waarheden. Kijk voor meer informatie op <https://d66.nl/onze-missie/> en <https://d66.nl/vanmierlostichting/publicaties/sociaal-liberale-richtingwijzers/>.

Vertrouw op de eigen kracht van mensen

Mensen kunnen onderling betere, efficiëntere en meer rechtvaardige oplossingen bedenken voor maatschappelijke kwesties dan de overheid.

Denk en handel internationaal

Samenlevingen zijn op steeds meer verschillende manieren met elkaar verbonden. Wij staan open voor de gehele wereld en sluiten niemand uit.

Beloon prestaties en deel de welvaart

Mensen zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. Mensen zijn verschillend en wij willen dat de overheid ruimte laat voor die verschillen. Wel dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor mensen die niet voor zichzelf kunnen zorgen.

Streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving

Wij willen de wereld om ons heen tegemoet treden met respect en mededogen. De aarde is niet van ons en dus geen gebruiksartikel.

Koester de grondrechten en gedeelde waarden

De fundamentele waarden van onze samenleving zijn vrijheid voor en gelijkwaardigheid van ieder mens, ongeacht opvattingen, geloof, seksuele geaardheid, gerichtheid of herkomst.

Colofon

Dit verkiezingsprogramma werd opgesteld op basis van de door de verkiezingsprogrammacommissie verzamelde inbreng van leden en maatschappelijke organisaties. Onder leiding van het afdelingsbestuur en in samenspraak met de gemeenteraadsfractie en de lijsttrekker is de uiteindelijke tekst opgesteld.

Verkiezingsprogrammacommissie

Yvonne van Hamersveld (voorzitter)

Wimer Heemskerk

Karlijn Hillen

Maarten Venhoek (namens de fractie)

Kelly van Vliet (namens het bestuur)

Afdelingsbestuur

Gido ten Dolle

Alexander van den Berg

Michiel Steenvoort

Kelly van Vliet

Nico Chin

Marjolijn Bragt

Vanuit de gemeenteraadsfractie

Maarten Venhoek

Patrick van Iperen

Mattijs Loor

Lijsttrekker

Mattijs Loor

Redacteur

Sebastiaan van der Lubbe